

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Plzeň 2016

Renata Kostilníková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Počátky mnišství v evropském kontinentálním
prostoru**

Premonstráti v západních Čechách

Renata Kostilníková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**Počátky mnišství v evropském kontinentálním
prostoru**

Premonstráti v západních Čechách

Renata Kostilníková

Vedoucí práce:

Mgr. Eduard NEUPAUER, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Obsah

1. ÚVOD	1
2. PREMONSTRÁTSKÝ ŘÁD	3
3. PREMONSTRÁTI V ČECHÁCH.....	9
4. KLÁŠTER PREMONSTRÁTŮ V TEPLÉ	11
4.1 Blahoslavený Hroznata.....	12
4.2 Vznik a vývoj kláštera	19
4.3 Klášter premonstrátek v Chotěšově	26
5. JOSEF HEŘMAN TYL (1914 - 1993)	31
6. KNIHOVNA JAKO KULTURNÍ BOHATSTVÍ KLÁŠTERA TEPLÁ....	33
7. KLÁŠTER TEPLÁ V SOUČASNOSTI	36
7.1 Návštěva premonstrátů v klášteře Teplá 2016	38
8. VLIV PREMONSTRÁTŮ NA ZÁPADNÍ ČECHY	40
9. ZÁVĚR.....	45
10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
11. RESUMÉ	51
12. PŘÍLOHY.....	52

1. ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce „Premonstráti v západních Čechách“ se stručně zabývá premonstrátským řádem se zaměřením na dějiny a současnost kláštera premonstrátů v Teplé. Cílem je zaznamenat historický vývoj kláštera a také jaký přínos měl tento řád pro celé západní Čechy. Podnětem pro volbu a zpracování tématu bylo nedostatečné množství literatury týkající se historie církevních památek celého západočeského kraje. Po opakované osobní návštěvě kláštera v Teplé a zjištění, kolik duchovního a kulturního bohatství se v klášteře nachází, rozhodnutí pro volbu tématu bylo jasné a konečné.

V první části práce je nastíněn historický kontext celého premonstrátského řádu, který vznikl ve 12. století. Premonstrátský řád je znám hlavně díky svému striktnímu řeholnímu životu, ale i dokonalou organizací duchovní správy. Zavedli účelnější hospodaření a možná i to byl jeden z důvodů, proč byli povoláni i do Čech. Založili zde první premonstrátský klášter, a to v Praze na Strahově. Větší pozornost je však zaměřena na vznik kláštera v Teplé. Klášter byl založen i z důvodu, že části dřívějších pozemků nebyly dostatečně využívány. Bude přiblížen i život blahoslaveného Hroznaty, se kterým je spojena historie kláštera. Na tyto skutečnosti navazuje přehled vývoje tepelského kláštera a také vznik významné ženské větve řádu, kterou založil samotný blahoslavený Hroznata. Jedná se o klášter premonstrátek v Chotěšově. Další zmínka je o významné osobnosti z řad premonstrátského řádu. Po přečtení knihy *Psancem* a po uskutečnění osobní návštěvy kláštera jsem se rozhodla zaměřit a věnovat větší pozornost opatu Josefu Heřmanu Tylovi. Kulturní bohatství je v práci zachyceno především částí o klášterní knihovně, které je věnována samostatná kapitola, stejně jako významné osobnosti z řad premonstrátského řádu. Druhá část práce zkoumá současnost v klášteře premonstrátů v Teplé a jejich vliv na celé západní Čechy.

V kvalifikační práci je použita analytická metoda na základě analýzy dostupné odborné literatury a také bádání v tepelském klášteře. Monografie vykazují značnou nedokonalost ve zpracování daného tématu, proto se

důležitou složkou staly i internetové zdroje. Nejdůležitějším pramenem byla kniha *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska* od Milana Hlinomaze a jako doplňující zdroje informací sloužily oficiální webové stránky kláštera Strahov, Teplá a kláštera premonstrátek Chotěšov.

Práce se nesnaží o podrobný výčet dějin kláštera ani o vyzdvihování kulturních či duchovních bohatství celého kláštera. Měl by být nastíněn vývoj od minulosti směrem k budoucnosti, jelikož cílem je zhodnocení přínosu premonstrátů pro vývoj hospodářství, školství, kultury a celkové vzdělanosti v západních Čechách. Práce je doplněna i o metodu osobního rozhovoru s opatem Mgr. Filipem Zdeňkem Lobkowiczem, Opraem. Téma rozhovoru bylo zaměřeno na současný život tepelských bratrů a budoucí plány ohledně vývoje tepelské kanonie. Byla pořízena i fotodokumentace celého areálu z roku 2015, která je součástí příloh práce.

Závěrem bych chtěla poděkovat Mgr. Filipu Zdeňkovi Lobkowiczovi, Opraem. za přijetí v klášteře a za poskytnutí všech důležitých informací formou osobního rozhovoru, který se uskutečnil dne 7. března 2016 na téma: Historie a současný vývoj kláštera premonstrátů v Teplé.

2. PREMONSTRÁTSKÝ ŘÁD

Premonstrátský řád má svůj původ ve Francii. Řeholníci řádu přijali název premonstráti podle území Prémontré. V historických pramenech se lze setkat i s příviskem „bílí kněží“, což je spojeno s duchovní čistotou, která je vyjádřena formou bílého roucha. Častý je i název norbertini podle jména zakladatele řádu, svatého Norberta. Řád byl založen za účelem spojit klášterní život s apoštolskou prací.¹ Zakladatelem řeholního řádu byl svatý Norbert z Xantenu, který se roku 1120 usadil v oblasti francouzského města Coucy. Začal formovat myšlenku samostatného řádu.² Tuto myšlenku bychom mohli chápat jako tzv. poustevnický experiment. Norbert měl v plánu uskutečnit výstavbu kláštera. Vhodné místo našel v Prémotré v lesích u Coucy, přibližně patnáct kilometrů od Laonu,³ kde se nacházel kostel svatého Jana Křtitele. Dne 25. ledna 1120 si Norbert oblékl bílou tuniku se škapulířem⁴ a vydal se hledat učedníky pro svůj řád. O velikonočních svátcích měl již třináct učedníků, kteří začali žít řeholním životem. Současně s řádem vznikala i jeho ženská větev. Paní Rikvera, která byla významnou vdovou, přijela do Prémotré a následovaly ji další ženy, které se přidaly k řádu. Klášter se tedy stal podvojným, ženy i muži žili v přísném oddělení.⁵ Při dalším hledání nových učedníků se Norbert seznámil s hraběnkou Ermensendis, která mu věnovala kostel ve Floreffe. Kostel se stal druhým nejvýznamnějším místem premonstrátského řádu. Bratři stále neměli složené sliby. Norbert vyžadoval, aby se řehole řídila určitými pravidly, rozhodl se pro sepsaná pravidla svatého Augustina.⁶ Po vyřešení organizačních záležitostí řádu se zaměřil na složení slibu všech bratrů. Svůj slib složil Norbert během vánočních svátků, na Boží Hod roku 1121. Shromáždil okolo čtyřiceti bratrů, kteří také přijali řeholi svatého Augustina, složili formální slib o životě ve shodě s evangeliem a výroky apoštolů, a to vše podle záměru

¹ BÄUMLOVÁ, M; Kulová, Z. *Item Plures et alios libros, Knihy kláštera Teplá ve fondech Národní knihovny*, str. 11.

² BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, str. 63.

³ LAWRENCE, C. *Dějiny středověkého mnišství*, str. 166.

⁴ Škapulíř je malý vak na amulety či bylinky. Chrání svého majitele nebo určité místo.

⁵ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 21.

⁶ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 23.

svatého Augustina.⁷ Začala výstavba kláštera. Během jednoho roku se řeholníkům podařilo chrám vystavět. V roce 1122 byl vysvěcen za účasti duchovenstva, slavnost však neskončila šťastně. Nejspíše kvůli bažinatému terénu se posunula oltářní deska a následně praskla. Vysvěcení bylo neplatné a muselo se později opakovat. V průběhu dalších let vznikaly nové kláštery. Jmenujme Koppenberg, který byl třetím nejznámějším střediskem po Prémontré a Floreffe. Svatý Norbert přistoupil k vytvoření třetího řádu. Tím se mělo na mysli zapojit laiky běžného života do řádové spirituality. Na premonstrátský řád se spoléhala sama církev, která je povolávala k obtížným kazatelským úkonům. Norbert se v roce 1125 vydal na cestu do Říma. Chtěl získat právní zakotvení řádu. Papež vydal bulu s názvem „*Apostolicae disciplinae sectantes*“.⁸ Svatý Norbert tedy roku 1126 obdržel pro premonstrátský řád požehnání od papeže Honorio II. Za prvního opata řádu byl zvolen Hugo z Fosses v Prémontré, a to ve stejné době, kdy byl Norbert z Xantenu jmenován arcibiskupem.⁹ Řád premonstrátů ve svém učení vychází z řehole svatého Augustina, kterou přijímá za své základní pravidlo. Svatý Augustin ve městě Hippo shromažďoval kněze, kteří vykonávali pastýřskou bohoslužbu do ucelené velké komunity. Díky komunitě měli poznat a prožívat dokonalejší duchovní život. Premonstráti jsou řeholní kanovníci, k duchovnímu životu se zavazují sliby.¹⁰ Skládaly se sliby poslušnosti a chudoby. Ideálem se stal odříkavý způsob života, stejně jako tomu bylo u apoštolů. Zdůrazňovala se služba Bohu a fyzická práce doplněná o zákaz mluvení nebo zákaz jíst maso. Od 13. století se od přísných řeholí upustilo a naopak se snažili poskytnout duchovní služby laikům.¹¹ Premonstráti nejsou mnichy, jelikož ti většinou nebyli kněžími. Uskutečňovaly se modlitby, přijímání svátostí, své místo zde měla i eucharistie¹² a její každodenní slavení, kázání Božího slova a velká oddanost Panně Marii. Pro řeholníky je typická mariánská a eucharistická úcta. Důležitá byla i pomoc chudým jako určitá forma

⁷ LAWRENCE, C. *Dějiny středověkého mnišství*, str. 166.

⁸ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 24-25.

⁹ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, str. 41 – 42.

¹⁰ JANOŮŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 8.

¹¹ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, str. 152.

¹² **Eucharistie** neboli mše svatá. Vzdávání díky v modlitbách.

milosrdenství.¹³ Jejich hlavní činnost byla zaměřena na výchovu a vědecký rozvoj. Premonstráti byli od počátků svého působení známí tím, že vynikali v dobrém a efektivním hospodaření.¹⁴ Řád se začal během let rozšiřovat do oblastí střední Evropy, Řecka, Itálie či Palestiny.¹⁵ V době, kdy řád zažíval největší rozkvět, měl přes stovku kanonií. V současnosti existuje, už jen jednatřicet kanonií, čtyři z nich se nacházejí na českém území.

Strukturu řádu tvoří určitá samospráva klášterů. Nejvyšší autoritou je generální kapitula, té předsedá generální opat, který sídlil především v Prémontré a od roku 1937 v Římě. Domům se přezdívá kanonie. Jsou to vlastně opatství v čele s hlavním opatem. Kanonie měly vztah k blízkým klášterům, z nichž byly založeny. V rámci zemí jsou tvořeny provincie, kterým se přezdívá cirkarie. Tyto provincie obstarává a spravuje vikář generálního opata.¹⁶ Typický oděv premonstrátů tvoří bílý dlouhý hábit se škapulířem a s cingulem a také bílý biret. Členové řádu používají kromě svého křestního jména i jméno řeholní.¹⁷ Řádový znak tvoří dvě zkřížené opatské berle na modrém štítu, který je poset liliiemi. Vlastní znaky můžeme najít také na řeholních domech.¹⁸

Svatý Norbert jakožto zakladatel premonstrátského řádu se narodil v první polovině 12. století. Jeho otec byl kníže Herbert z Gennepu. Město Xanten, které bylo jeho rodištěm, se nachází u holandsko-německých hranic. Je známé díky legendě o mučednické smrti thebánské legie. V jejich čele stál svatý Viktor. Xanten leží v oblasti Maasy a nedaleko od města je proslulé kulturní centrum Kolín nad Rýnem. Norbertova urozenost mu předpovídala slavnou životní cestu. Mohl se vydat cestou rytířskou nebo světskou. První možnost si zvolil jeho bratr Herbert. Norbert byl vyprošené dítě a to mohlo být jedním z důvodů, že se vydal cestou kněžskou.¹⁹ V dětství se mu dostalo kvalitního vzdělání od mnichů, které povolal jeho otec. V osmi letech se stal kanovníkem v kapitule svatého Viktora v Xantenu. Časem odešel ke dvoru

¹³ Klášter Strahov [online]. [citace 2016-03-01]. Dostupné z: www.premostrati.org

¹⁴ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, str. 40 – 41.

¹⁵ ARDURA, Bernard a Karel DOLISTA. *Prémontrés en Bohème, Moravie et Slovaquie*, str. 8.

¹⁶ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, str. 41 – 42.

¹⁷ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, str. 41 – 42.

¹⁸ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, str. 153.

¹⁹ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 6.

arcibiskupa Bedřicha I. Schwarzenberga. Zanedlouho se Norbertovi otevřela cesta k samotnému císaři Jindřichu V., císař si všiml jeho výjimečných schopností. Vynikal opatrností, rozvážností a určitou obratností při jednáních. Císař ho jmenoval svým vlastním sekretářem, neboli kaplanem. Funkci vykonával přibližně devět let. Byl u všech zásadních rozhodnutí, které se na dvoře udály. Účastnil se i říšského sněmu v roce 1110. Projednávala se korunovační cesta císaře do Říma. Mezi císařem Jindřichem V. a papežem stále probíhal boj o investituru, což znamenalo boj o vrcholnou moc ve světě. Díky těmto událostem byla situace velmi napjatá.²⁰ Císař se nakonec s papežem Paschalem II. domluvil na smíru. Druhého dne však nechal císař papeže zatknout a s ním i všechny kardinály. Na papeži si vynutil mít vliv na volbě opatů a až poté ho propustil a nechal se od něho korunovat. Papež Paschal necelý rok na to zrušil vynucené ujednání. Norbert neměl během zatčení papeže čisté svědomí. Měl výčitky a nechal se předvolat před papeže Paschala a prosil ho o prominutí viny, že se toho spiknutí účastnil. Papež mu udělil požehnání.²¹ Několik let byl stále ve funkci císařského sekretáře, ale po tom, co vznikl opět spor mezi papežem a císařem, odchází zpět do Xantenu. Při jeho zpáteční cestě ho však zastihla bouře a před jeho kočár udeřil blesk. Když se Norbert vzpamatoval a uvědomil si, co se stalo, rozhodl se, že musí začít úplně nový život.²²

Norbert zahájil kajičný život. Stáhl se více do ústraní. V klášteře svatého Michala v Siegburgu prošel v roce 1115 duchovní formací. Byla mu vytýkána jeho pýcha, ale i tak působil vytříbeným dojmem a na některých místech byl velmi uznáván. Bylo mu vyčítáno, že obléká šat řeholníků a přitom neměl složen slib.²³ V roce 1115 byl v Kolíně nad Rýnem vysvěcen na kněze.²⁴ Rozhodl se rozdat všechn svůj majetek a vydat se na potulnou cestu jako kazatel. Navštívil papeže Galasiova II., který žil ve vyhnanství ve Francii. Papež mu udělil dekret, kterým ho jmenoval na apoštolského kazatele.²⁵ Jako potulný

²⁰ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 10.

²¹ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 11.

²² PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 12-13.

²³ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 17.

²⁴ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, str. 150.

²⁵ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 19.

kazatel cestoval se dvěma druhy, ti však zahynuli na neznámou nemoc, která zastihla v Magdeburku i samotného Norberta, a proto se zdržel ve městě Vincennes. Jeho dny již byly sečteny a odpočítávaly se poslední hodiny do jeho smrti. Norbert zemřel dne 6. června 1134.²⁶ Po jeho smrti se začaly vést spory, o to, kde má být pohřben. Kanovníci tvrdili, že jako arcibiskup by měl být pohřben v katedrále. Premonstráti naopak žádali, aby byl pochován v jejich kostele. Spor vyřešil až samotný císař a dal za pravdu premonstrátům. Norbertovo tělo bylo uloženo v chrámu Panny Marie.²⁷ Norbertovy pozůstatky byly v magdeburském kostele premonstrátů. Pohřeb se konal 11. června 1134 za účasti všech knížat a hrabat z okolí.²⁸ Na konci 16. století se stal Magdeburk silně protestantským. Norbertovo tělo se stalo jejich majetkem. Dlouhou dobu se premonstráti snažili o navrácení ostatků řádu. Strahovský opat Kašpar Questenberk podnikl akci pro navrácení ostatků Norberta. Na svou stranu získal v roce 1625 i císaře Ferdinanda II.. Vydal se na jednání do Magdeburku, ovšem opět neúspěšně.²⁹ V Magdeburku byl císařem striktně omezen dovoz obilí, proto po čase město svolilo a Norbertovo ostatky vydalo.

Ostatky byly převezeny 11. prosince 1626 do Doksan, zde v klášteře přečkaly zimu za péče premonstrátských sester. Dne 2. května 1627 byly ostatky přeneseny na Strahov, kde jsou uloženy dodnes,³⁰ díky tomu se stal Strahov jedním z významných center premonstrátského řádu.³¹ Tento fakt se ještě více utvrdil po zaniknutí mateřského kláštera v Prémontré. Právem je strahovský klášter považován za duchovní centrum řádu.³² Mezi lidmi jeho smrt vzbudila velkou vlnu emocí a v poměrně krátké době po jeho smrti začal být

²⁶ WOZASEK, Baetholomaeus, *Der Hl. Norbert: Stifter d. Prämonstratenser-Ordens u. Erzbischof v. Magdeburg*, str. 248-249.

²⁷ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 28.

²⁸ WOZASEK, Baetholomaeus, *Der Hl. Norbert: Stifter d. Prämonstratenser-Ordens u. Erzbischof v. Magdeburg*, str. 251.

²⁹ PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 33.

³⁰ WOZASEK, Baetholomaeus, *Der Hl. Norbert: Stifter d. Prämonstratenser-Ordens u. Erzbischof v. Magdeburg*, str. 256-257.

³¹ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, str. 41 – 42.

³² PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*, str. 34.

hluboce uctíván.³³ Norbert z Xantenu byl v roce 1582 blahověčen papežem Řehořem XII..³⁴

Svatý Norbert je právem považován za jednoho z českých patronů. Není sice žádný doklad toho, že někdy Čechy navštívil, ale nejspíše ano. Je jisté, že císař Jindřich V. vtrhl do Čech, aby pomohl knížeti Vladislavovi ve sporu o přemyslovský trůn. Norbert byl jeho sekretářem, takže je velká pravděpodobnost, že císaře doprovázel. Patron je ochránce země a chrání nás i před námi samými, není podstatné, jestli byl cizincem. Socha svatého Norberta se dá najít i na Karlově Mostě a jeho jméno se vyskytuje i v mnoha dokumentech a starých kronikách.

³³ ARDURA, Bernard a Karel DOLISTA. *Prémontrés en Bohème, Moravie et Slovaquie*, str. 7.

³⁴ WOZASEK, Baetholomaeus, *Der Hl. Norbert: Stifter d. Prämonstratenser-Ordens u. Erzbischof v. Magdeburg*, str. 255.

3. PREMONSTRÁTI V ČECHÁCH

Řád kanovníků z Prémontré se dostal do Čech teprve dvacet let po založení řádu na severovýchodě Francie v Prémontré. Premonstrátský řád je řádem kolonizačním, většinou osidloval neobydlenou krajinu. Proto byli Hroznatou vhodně zvoleným řádem pro rekultivaci Tepelska.³⁵ Avšak první český premonstrátský klášter vznikl necelých deset let po smrti svatého Norberta, který byl zakladatelem řádu. Zemřel v Magdeburku v roce 1134.³⁶ Strahovský klášter byl založen okolo roku 1140 Jindřichem Zdíkem za podpory knížete Vladislava II.³⁷ Ve Střední Evropě byl Jindřich Zdík zásadní postavou. Snažil se rozšiřovat premonstrátské učení. V roce 1143 bylo několik premonstrátů ze Steinfeldského opatství vysláno pěšky do Prahy. Založili zde společenství, kterému se přezdívalo „Mons Sion“, což můžeme znát pod pojmem Strahov.³⁸ Prvním strahovským opatem se stal Gezon.³⁹ Nově vzniklá větev řádu svatého Norberta pokrývala jak Čechy, tak i Moravu. Za pomoci biskupských nadací se vybudoval klášterní chrám Panny Marie, který současně plní i funkci pohřebního mauzolea.⁴⁰ Po Strahově se začaly budovat další kláštery, za zmínku stojí Litomyšl, Teplá, Želiv, Hradisko, Louka u Znojma a z menších klášterů například Svitava, Jihlava, Jesenec či Havlíčkův Brod. Ve Slovenské republice bylo založeno v roce 1193 opatství Jasov spadající pod maďarskou větev. Začaly se zakládat i ženské kláštery, a to v Nové Říši, Doksanech, Louňovicích, Chotěšově a Kounicích.⁴¹

Značné ztráty zaznamenal premonstrátský řád během husitských válek, kdy přišel téměř o všechny kláštery. Zásadní obnovení klášterů nastalo až během rekatolizace protestantských oblastí v 16. století.⁴² Kanonie, které dnes existují na českém území, najdeme v Praze na Strahově, Nové Říši, Želivu a

³⁵ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, str. 115.

³⁶ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 136.

³⁷ Buben, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, str. 74.

³⁸ ARDURA, Bernard a Karel DOLISTA. *Prémontrés en Bohême, Moravie et Slovaquie*, str. 9.

³⁹ Klášter Strahov [online]. [citace 2016-03-01]. Dostupné z: www.premonstrati.org

⁴⁰ ARDURA, Bernard a Karel DOLISTA. *Prémontrés en Bohême, Moravie et Slovaquie*, str. 9.

⁴¹ Klášter Strahov [online]. [citace 2016-03-01]. Dostupné z: www.premonstrati.org

⁴² ARDURA, Bernard a Karel DOLISTA. *Prémontrés en Bohême, Moravie et Slovaquie*, str. 9.

Teplé.⁴³ V současné době má strahovská kanonie šedesát osm řeholníků. Z toho dvanáct jich žije přímo v klášteře. Ostatní řeholníci vykonávají duchovní činnost v menších farách po celém Česku.⁴⁴

Zájemci o vstup do řádu jsou voleni samotným klášteřem. Následuje osobní pohovor. Zájemce může být přijat jako kandidát a během let se vyvíjet, jak je třeba, a dospět až k životní roli kněze. Je důležité si uvědomit, že duchovní život od dob středověku sloužil pro chudé jako jediná možnost společenské kariéry. Pro příklad si uveďme jméno Jana Lohela. Pocházel z chudých poměrů, ale i přesto se stal profesorem a v Teplé vykonával funkci převora. Stal se strahovským opatem a nakonec až pražským arcibiskupem. Může nastat i případ, kdy se kandidát nechce stát knězem. Je označován jako bratr laik. Tito bratři většinou vykonávají pomocné práce okolo řeholního domu a kláštera.⁴⁵

V čele premonstrátského řádu stojí generál opat, který je volený generálním kapitulou. Generálním opatem byl roku 1883 zvolen opat Zikmund Starý. Kanonie spravovaly školská zařízení, jako například ústav Collegium Norbertinum v Praze, gymnázia v Plzni, Liberci či Havlíčkově Brodě. V klášteřech se rozvíjela především hudba, malířství a architektura. Z řad řeholníků pocházelo mnoho významných spisovatelů, básníků, skladatelů a učitelů.⁴⁶ Mezi členy řádu se dají najít taková jména jako je Karel R. Ugar, který byl prvním ředitelem univerzitní knihovny v Praze. Dále třeba historik umění Jan. B. Dlabač.⁴⁷

⁴³ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, str. 41 – 42.

⁴⁴ Klášter Strahov [online]. [citace 2016-03-01]. Dostupné z: www.premostrati.org

⁴⁵ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, str. 121-122.

⁴⁶ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*, str. 5.

⁴⁷ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, str. 41 – 42.

4. KLÁŠTER PREMONSTRÁTŮ V TEPLÉ

Na západě Čech, v lázeňské oblasti mezi Mariánskými Lázněmi a Karlovými Vary, se rozkládá v kopcovitém terénu město Teplá. O Teplé se dozvídáme již z listin zakladatele premonstrátského kláštera. Město je pojmenováno od názvu říčky Teplá, která touto oblastí protéká a je oteplována z místního vřídla.⁴⁸ V místech dnešního města Teplá byla postavena tvrz, která měla za úkol střežit zemskou bránu a vedla tudy obchodní stezka. Zde se měl v druhé polovině 12. století narodit Hroznata. Jméno Teplá se proslavilo hlavně díky klášteru premonstrátů. Klášter se nachází dva kilometry východně od města. Jelikož byl klášter kolonizační nikoli městský, byl proto umístěn mimo město, aby byl zajištěn klidný způsob života řeholníků. Z historického hlediska je možné zaznamenat v dějinách premonstrátského řádu podobnost jako u dějin samotné církve. Obojí mělo období úpad a rozkvětu.

Když se zaměříme na historii kláštera premonstrátů v Teplé, je zřejmé, že hlavním úkolem vždy byla duchovní správa a cíle se naplňovaly během celé existence kláštera. Osudy kláštera jsou spojeny s událostmi, které se projevovaly na jeho celém chodu. Největším zásahem byly husitské války, osvícenství a josefínská doba, která přinesla rušení klášterů. Další ránou bylo, když klášter musel zápasit o svoji existenci od roku 1950. Začala postupná komunistická likvidace kláštera a trvala 40 let. Od roku 1991 se tepelští bratři snaží o obnovu a rekonstrukci celého klášterního prostoru. Hlavním posláním kláštera vždy byla a bude duchovní a kulturní činnost formou konání bohoslužeb.⁴⁹

Součástí kláštera je i kostel, který byl postaven v letech 1193-1232. Je zasvěcen Zvěstování Páně a vysvěcen byl biskupem Janem II. Gotický kostel patří mezi nejstarší svého druhu u nás. Během počátku 18. století se uskutečnily barokní úpravy vnitřních výzdob. Oltář zhotovil Josef Lauermann a oltářní obraz Zvěstování Páně je dílem Petrem Jana Molitora. V severní části kostela nalezneme oltář z bílého mramoru, na kterém je uložen relikviář

⁴⁸ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 142.

⁴⁹ ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPOKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech* str. 13.

s ostatky zakladatele kláštera, kterým byl blahoslavený Hroznata. Ostatky byly do Teplé přemístěny po jeho blahořečení v roce 1898. Kaple je vyzdobena dvěma portréty samotného Hroznaty. Na prvním obrazu je vyobrazen jako světský kníže se dvěma kláštery, které založil. Jsou to kláštery Teplá a Chotěšov. Na stropní fresce je zachycen jeho vstup do nebe.⁵⁰

Další důležitou součástí kláštera je i hřbitov. Ten se nachází necelých dvacet minut chůze severním směrem. Za doby císaře Josefa II. bylo zakázáno pohřbívání v blízkosti kostelů, premonstráti z Teplé proto nechali přenést ostatky do rozšířené části hřbitova. Na konci 19. století nechal opat Clementso vybudovat na hřbitově kapli s velkou opatskou hrobkou. Vysvěcení kaple se uskutečnilo v roce 1900. Jsou zde uloženy ostatky opata a zakladatele Mariánských Lázní Karla K. Reitenbergra. Jako poslední byl v hrobce pohřben opat Helmer. Podél hlavní cesty byly vybudovány hrobky významných opatů. Od padesátých let 20. století hřbitov chátral a byl devastován i kvůli budování JZD v okolí. Za několik let se rozhodlo, že hřbitov bude nahrazen parky, záhony a uprostřed se nechá vystavit památeční obelisk se seznamem řeholníků, kteří jsou zde pohřbeni. Z tohoto plánu nakonec sešlo, nechali se odstranit pouze náhrobky. Hřbitov dokonce čelil vloupání do opatské hrobky. Byly ukradeny šperky z rakve opata Clementsoa a rozházeny kosti opata Reitenbergra. Po této události byla krypta zazděna. Dnes na hřbitově najdeme pouze část hrobů a prázdnou kapli.⁵¹

4.1 Blahoslavený Hroznata

Šlechtic Hroznata je znám především díky založení dvou slavných klášterů. Jsou to kláštery v Teplé a Chotěšově. Hroznata patří mezi méně známé světce, a to z důvodu, že jeho kult byl udržován hlavně na německém území Chebska, proto se neseťkává s takovým uctíváním jako jiní patroni české země. Máme na mysli hlavně sv. Václava, sv. Ludmilu, sv. Jana Nepomuckého či sv. Vojtěcha. O jeho životě se toho nejvíce dozvídáme z rukopisu *Vita fratris*

⁵⁰ Klášter Teplá [online]. [citace 2016-03-02]. Dostupné z: www.klastertepla.cz

⁵¹ Klášter Teplá [online]. [citace 2016-03-02]. Dostupné z: www.klastertepla.cz

Hroznatae. Hroznata byl urozeným šlechticem, kterého Jindřich Břetislav a i samotný král Přemysl Otakar I. nazývali často svým přítelem. Otázkou je, kdy se narodil. Starší historici tvrdí, že roku 1160, ale podle novějších výzkumů je možné, že to bylo až o pět nebo deset let později. Pocházel z rodiny předního českého velmože a dvořana Sezemy. Jeho otec rovněž vykonával funkci knížecího správce západních Čech, ale roku 1179 padl v bitvě u Loděnic poblíž Berouna.⁵² Hroznatovo matkou byla Dobroslava Černínová.⁵³ Hroznatův život byl již od narození plný zázraků.

Podle legendy se narodil předčasně a nejevil po porodu žádné známky života. Matka Dobroslava jej proto považovala za mrtvého, ale díky modlitbám ke Kristu dítě otevřelo oči a začalo plakat. Tato událost se považovala za první zázrak, který se v jeho životě stal. Zanedlouho na to se stala další zvláštní příhoda. Matka cestovala kočárem i s jeho sestrou Vojslavou a malý Hroznata z kočáru najednou nešťastně vypadl. Přímo pod kola vozu. Opět vyvázl naštěstí bez úrazu.⁵⁴ Po smrti své matky žil u své sestry Vojslavy v Krakově. Když si hrál u břehu řeky, nešťastnou náhodou spadl do vln. Podle legendy pod vodou zůstal několik hodin. Zachráněn byl pár mladíky. Poté Hroznata své sestře vyprávěl příběh o tom, jak nádherná paní držela ruce nad jeho hlavou.⁵⁵ Její tvář mu zůstala navždy v paměti, byla to tvář laskavá a plná pochopení, ale i přes to pro něj voda byla nepřátelský živel. Hroznata si peklo představoval jako zlé a studené vody.⁵⁶ V té době nastal v jeho životě určitý zlom. Uvědomil si, že by se té nádherné ženě měl odvděčit. Učinil to tím, že jí zasvětil celý svůj život i sám sebe. Jelikož Hroznata pocházel z vysokých společenských vrstev, měl velkou politickou moc hlavně v okolí Litoměřicka a svou moc rozšiřoval do oblastí, které byly méně obydlené. Takovým územím byla oblast v okolí řeky Teplé.⁵⁷

Rodiče Hroznaty si vždy přáli, aby se oženil. Nechtěli v Čechách nechat zaniknout jejich rod. Vojslava byla provdána do Krakova a sestra Judita vedla

⁵² KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 89.

⁵³ KOULOVÁ, Milena. *Příběh rytíře Hroznaty*, str. 5-6.

⁵⁴ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 88-89.

⁵⁵ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 90.

⁵⁶ KOULOVÁ, Milena. *Příběh rytíře Hroznaty*, str. 6-7.

⁵⁷ ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*, str. 8.

zbožný život. Hroznata si vzal ani ne patnáctiletou dívku. Byla to svatba sjednaná. Cestu si k sobě našli až po dalších dvou letech. Dívka vyrostla a porodila mu syna. Po křtinách jeho syn zemřel a dva měsíce na to i jeho manželka.⁵⁸ Právě to byla osudná událost. Podle legendy kvůli tomuto neštěstí změnil úplně svůj dosavadní způsob života. Vypravil se na cesty a chtěl sloužit Bohu. Rozhodl se vydat na křížovou výpravu do Svaté země.⁵⁹

Před odjezdem měl spoustu povinností. Musel zabezpečit nově vznikající klášter v Teplé. Sepsal závěť, ve které pamatoval hlavně na premonstráta, který pokřtil jeho syna. Vydal se na cestu. V Čechách se stala hlavním tématem smrt českého knížete Jindřicha Břetislava, který byl dlouhou dobu nemocný. Jeho smrt spustila spor o to, kdo usedne na český trůn.⁶⁰ Jindřich Břetislav zemřel v Chebu dne 15. června 1197. Pohřben byl v klášteře v Doksaněch vedle své matky.⁶¹ Hroznata byl se svou družinou zrovna na cestě do Itálie, když zjistil zprávu o úmrtí knížete. Jejich cesta je zavedla až do Apulie nacházející se východně od Neapole. Zde se shromažďovali bojovníci. I přes svůj strach z vody kvůli zážitku z dětství vstoupil na loď, odhodlán pokračovat ve výpravě, jenomže se na lodi objevila první morová nákaza. Z Hroznatovy družiny zemřeli naštěstí jen dva členové. Sám špatně snášel plavbu lodí, měl mořskou nemoc.⁶² Na Sicílii v té samé době zemřel německý císař Jindřich, který měl být hlavním velitelem výpravy. V Německu nastaly boje o trůn a křížácké tažení se zastavilo, všichni se začali vracet do svých zemí.⁶³ Mezi německými knížaty panovala obava o svá léna a dědictví. Propočítávala se také jejich šance na získání koruny, když dorazí co nejdříve zpět domů. Netrvalo to ani několik měsíců a výprava se rozešla.⁶⁴ Během zpáteční cesty si Hroznata uvědomil, že smysl jeho života je v něčem jiném, proto navštívil Řím a požádal samotného papeže Celestina III. o osvobození od slibu účasti na výpravách. Od slibu byl osvobozen. Papeži musel slíbit, že na svém pozemku dobuduje premonstrátský klášter a také ženský klášter v Chotěšově. Zároveň se v Římě i vyzpovídal a

⁵⁸ KOULOVÁ, Milena. *Příběh rytíře Hroznaty*, str. 3-4

⁵⁹ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 104.

⁶⁰ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 9.

⁶¹ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 115.

⁶² KOULOVÁ, Milena. *Příběh rytíře Hroznaty*, str. 7.

⁶³ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 10.

⁶⁴ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 116.

přijal Tělo Páně. Družina bojovníků Hroznatův odchod z účasti na křížové výpravě nesla špatně.⁶⁵

Hroznata svůj slib papeži splnil. Otázkou zůstává, proč papež chtěl, aby založil premonstrátský klášter. Z dobového kontextu vyplývá, že do konce 12. století na českém území existovalo jedenáct benediktinských klášterů a postupem času přibývaly kláštery cisteriácké, johanitské a premonstrátské. Byla to doba zakládání nových klášterů.⁶⁶ Znak Hroznatovo rodu tvořily tři páry jeleních parohů. Tento znak po svém zakladateli získal i samotný klášter v Teplé.⁶⁷ Někdy kolem roku 1200 byl Hroznatou založen ženský klášter v Chotěšově u Plzně. U premonstrátského řádu bylo ve zvyku už k existujícím mužským klášterům zakládat i ženské kláštery, aby své místo mohly najít i sestry řádu. Začal spravovat všechny své statky a jeho život začal mít smysl, který tak dlouho hledal. V Polsku zemřel jeho švagr Oto. Vojslava se rozhodla vrátit zpět domů. V závěti dostala od bratra zajištěné sídlo v Chotěšově.⁶⁸ Mladší sestra Judita vstoupila k premonstrátkám v Doksanech. Později s pár dalšími řeholními sestrami odešla do kláštera v Chotěšově. Vdova Vojslava se rozhodla přidat k sestrám a žít s nimi. Hroznata měl vždy blíže ke klášteru v Teplé. Vymýtil z okolních lesů všechny loupežnické rytíře. Ti se stáhli za hranice a k Hroznatovi cítili nenávisť.⁶⁹ Hroznata se poté znovu vydává do Říma, tentokrát kvůli přijetí řádového roucha svatého Norberta od papeže Inocence III. Stal se řeholním bratrem kláštera premonstrátů v Teplé, opat Jan mu svěřil funkci probošta. Měl na starosti udržování jmění kláštera a správu jeho majetku. Opat Jan se stále domníval, že Hroznata je spíše rytíř než řeholní bratr. Měl často velmi odlišný názor na spravování majetku kláštera. Opat ztrpčoval Hroznatovi život. Napjaté atmosféry v klášteře si všimli i ostatní řeholníci. Hroznata pochopil, že by bylo lepší se stáhnout do ústraní. Požádal opata Jana, aby mohl žít nějaký čas mimo klášter. Po nějaké době byl znovu povolán do kláštera.

⁶⁵ KOULOVÁ, Milena. *Příběh rytíře Hroznaty*, str. 8.

⁶⁶ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 134.

⁶⁷ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, str. 14.

⁶⁸ ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*, str. 8.

⁶⁹ KOULOVÁ, Milena. *Příběh rytíře Hroznaty*, str. 11.

Hroznata vynikal svými vědomostmi a to i nad samotným králem. Ovládal několik cizích jazyků, ale i různé druhy písma a znalost práva. Jeho láska k bližním a chrabrost mu sjednávala respekt i u chudiny. Možná pro tyto sympatie, které k němu lid choval, začal být nenáviděn německou šlechtou.⁷⁰ Dne 4. května 1217 se rozhodl navštívit své sestry v chotětovském klášteře. Zde onemocněl. Nemoc trvala několik týdnů, projevovala se hlavně horečkou a zimnicí. Hroznatovi se neustále zdál jeden a ten samý sen. Zdálo se mu, že je přivázán k břichu koně a je odvečen do temných míst. Z nemoci se uzdravil. V době svátku Nanebevstoupení Páně vykonal v klášteře v Teplé zpovědi a přijal eucharistii. I když byl řeholníkem, stále plnil své povinnosti v čele hraničářů při zajišťování bezpečnosti našich západních hranic.

V legendě o jeho životě je jeho mučednická smrt vylíčena velmi podrobně. Jak již bylo zmíněno, Hroznata měl během své nemoci v Chotěšově vidění své smrti ve snu, které se později opravdu naplnilo.⁷¹ V roce 1217 jel s jedním bratrem na obhlídku statků, jenomže je obklopila skupina urostlých mužů. Byl zajat loupeživými německými rytíři z Chebska. Chebsko bylo doménou německo-římských panovníků z rodu Štaufů. Klášter měl údajně spor s Konrádem z Hohenberku, který byl člen jejich rodu. Podle Heinricha Gradla byl Hroznatovo vězňem Bertold, který měl být Konrádovo otcem. Bertoldovi patřilo rozsáhlé území v oblasti Žandova, o který vedl spor s klášteřem. Pozemková práva měla být vymáhána prostřednictvím peněz a nejspíše se spor táhl dále i po Hroznatově smrti. O tom vypovídá hlavně listina z roku 1234 vydaná papežem Řehořem IX., ve které si klášter nechal potvrdit své držení Žandova.⁷²

Přepadení Hroznaty bylo plánované. Šlo hlavně o to získat za Hroznatu co nejvíce peněz. Byli spoutáni a přivázáni k břichům koní. Přesně tak, jak se mu zdálo ve snech. Za svítání dorazili k hradbám a Hroznata byl vhozen do hladomorny.⁷³ Rytíři za Hroznatu požadovali absurdně vysoké výkupné formou ve zlatě. Legenda říká, že sám Hroznata nechtěl, aby tato částka byla

⁷⁰ TYL, Heřman Josef. *Klášteř Teplá*, str. 12.

⁷¹ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 206.

⁷² KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 207.

⁷³ KOULOVÁ, Milena. *Příběh rytíře Hroznaty*, str. 13.

zaplácena. Nechtěl, aby byl klášter ochuzen. Byl klidný a vyrovnaný, i když ho mučili na skřipci. Modlil se k Bohu, aby mohl zemřít mučednickou smrtí. Němečtí loupeživí rytíři po něm požadovali zrušení jeho závěti z roku 1197. Druhému řeholníkovi se podařilo utéct a předat v klášteře vzkaz o hrozném osudu, který Hroznatu potkal. Hroznata tedy nakonec zemřel mučednickou smrtí dne 14. července 1217 v hladomorně hrádku ve Starém Kynšperku. Dnes se tomuto městu říká Starý Hrozňatov u Chebu. Nakonec se řeholníkům podařilo od nepřátel odkoupit pouze jeho mrtvé tělo. Ostatky jsou uloženy před hlavním oltářem klášterního kostela. Toto čestné místo si jako zakladatel kláštera zasloužil.⁷⁴

Smrt jeho sestry Vojslavy se datuje na den 26. listopadu, nejspíše roku 1227. Po zrušení kláštera v Chotěšově byly ostatky zakladatelky kláštera Vojslavy 31. května 1793 přeloženy do kláštera v Teplé. Uloženy byly do hrobu jejího bratra Hroznaty. Při Hroznatově exhumaci, která proběhla v roce 1898, se opravdu našel malý zděný sklípek s kostmi. Podle lékařů měly kosti patřit vysoké urostlé ženě staršího věku. Její ostatky poté byly přeloženy do cínové nádoby, ta byla uložena pod dlažbu u oltáře blahoslaveného Hroznaty v boční lodi tepelského chrámu. Přesná poloha ostatků však není známa, jelikož uložení ostatků není nijak označeno.⁷⁵

Hroznatovy ostatky byly ve špatném stavu a v roce 1949 musely být převezeny do Prahy. Konzervaci prováděl Jiří Malý z Přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity. V té době nechal převor Josef Heřman Tyl zhotovit tři skleněné nádoby, ve kterých jsou ostatky uloženy dodnes. V jedné z dóz je obsažen dokonce zbytek dřeva a hlíny z původního hrobu. Během roku 1950, kdy se z kláštera začala stávat kasárna, byly jeho ostatky tajně vyneseny a uchovány v kostele v Teplé. Do kláštera se ostatky vrátily až v roce 1993. Hroznata měl zemřít mučednickou smrtí hladem. V roce 1983 se provedl antropologický výzkum jeho ostatků. Výzkum prováděl Emanuel Vlček. Výsledkem bylo, že kosti nejevily žádné stopy násilí. Jeho smrt byla nejspíše zapříčiněna onemocněním jiného tělního systému. V době smrti mu mohlo být

⁷⁴ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, str. 11.

⁷⁵ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 156.

kolem padesáti let. Díky tomuto výzkumu máme určitou představu o jeho stavbě těla. Hroznata byl štíhlý a vysoké postavy, jeho obličej byl podlouhlý se středně velkým nosem. Na muže měl až nezvykle kolmé čelo, což je znak toho, že měl spíše ženskou tvář. S Hroznatou jsou spojeny dva zázraky, které se staly bezprostředně po jeho smrti. První zázrak se údajně odehrál ještě téhož večera. Jeho služebníkov, který byl také vězněn, se zjevil Hroznata a na jeho příkaz mu spadla pouta. Služebník byl vysvobozen a vydal se na cestu do kláštera, oznámit, co se stalo. Druhý zázrak se stal přímo v klášteře. Ze stropu spadly skleněné lampy naplněné olejem. Podlaha byla z kamene, ale ani přesto se lampy nerozbily.⁷⁶ Je těžké posoudit, nakolik život blahoslaveného Hroznaty odpovídá reálné skutečnosti. Stále je však jeho život předmětem zkoumání z řad mnoha historiků.

Hroznatova smrt se datuje na 14. červenec 1217. Dochované prameny ovšem nemají pevnou oporu, proto o tomto datu můžeme pouze spekulovat. Ani legenda o jeho životě neuvádí přesné datum. Také se může zdát, jako by se autor legendy o Hroznatově životě, snažil zamlčet jména jeho vrahů. Je možnost, že v době sepsání legendy byli oni nebo jejich příbuzní stále naživu.⁷⁷ Co však víme zcela jistě je, že po své mučednické smrti začal být uctíván jako světec. Díky těmto okolnostem došlo za 680 let k jeho blahořečení.

Hroznata byl za blahoslaveného prohlášen papežem Lvem XIII. dne 16. září 1897. I když o první pokus jeho blahořečení se zasloužil již opat Ondřej Ebersbach (1599-1629).⁷⁸ Právem je nazýván patronem kraje a všech politických vězňů a právě proto každý rok do kláštera v Teplé přijíždí bývalí vězni z dob nacismu a komunismu, aby se poklonili svému patronovi.⁷⁹ Je důležité si samozřejmě uvědomit, že legenda o Hroznatovi byla ve středověku využita do určité míry účelově a to právě ve prospěch kláštera a církve. Jedním z důvodů mohla být také snaha přilákat poutníky do města Teplá.⁸⁰

⁷⁶ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 220-222.

⁷⁷ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 215-225.

⁷⁸ SCHMIDT, E.; VOGT, G. *Das Stift Tepl und die Prämonstratenser in Obermedlingen*, str. 38-39.

⁷⁹ KAJLÍK, Vladimír. *Klášter Teplá & Mariánské Lázně: semper vivat*, str. 14.

⁸⁰ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, str. 12.

4.2 Vznik a vývoj kláštera

Klášter premonstrátů v Teplé vznikl na sklonku 12. století. Založil jej kolem roku 1193 blahoslavený Hroznata.⁸¹ V té době byl knížecím správcem západočeského pohraničního území.⁸² Ze Strahova si přivedl dvanáct řeholníků řádu a započala stavba kláštera. Ten byl vystaven v místech bažinatého údolí. Se stavbou kláštera je spojena pověst, že Hroznata dvakrát do roka naplnil mísu penězi a každý pracovník, co se na stavbě podílel, si mohl vzít mzdu podle toho, jak se sám ohodnotil. Nikdo si nevzal více, než kolik mu náleželo. Zbylé peníze Hroznata rozdělil mezi chudý lid. Mísa je kruhová nádoba z měděného materiálu o průměru 25 cm a celá je zdobena jamkovým emailem. Hroznatova mísa se zachovala dodnes, po staletí byla v klášteře uchovávána jako vzácný historický předmět. V roce 1950, když se klášter zrušil, musela být převezena. Dnes ji najdeme v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze.⁸³ Klášter sloužil hlavně jako náboženské centrum a snažil se upevňovat křesťanskou víru po celých západních Čechách. Umístění kláštera mohlo mít inspiraci v poutním místě svatého Vojtěcha, které se nalézá v jeho těsné blízkosti. Klášter v Teplé se svým hospodářstvím tvořil samostatnou obec. Díky starším malbám se dozvídáme, že klášter a všechny okolní budovy byly dříve opevněny velkou zdí. O této skutečnosti se zmiňují i Tepelské anály. Vojevůdce Mansfeld žádal, aby zeď byla stržena ohněm, protože byla tak silná, že jiný způsob nebyl možný. Součástí opevnění byl kostel Všech svatých, který se nacházel u hlavní brány.⁸⁴

Klášter za celou svou historii sváděl boj se zlem. Projevilo se to tím, že šestkrát vyhořel až do základů. Dvakrát dokonce celé území kláštera postihla morová epidemie. První morová rána nastala v letech 1380-1381 a druhá přišla v roce 1549. Při snaze členů pomáhat nemocným se sami řeholníci nakazili a až na opata a faráře všichni zemřeli. Dvanáctkrát v historii se v klášteře drancovalo a loupilo. A dokonce šestkrát měl být klášter zkonfiskován státní mocí.

⁸¹ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 138.

⁸² ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech* str. 7.

⁸³ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 142

⁸⁴ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*, str. 31.

Za opata Benedikta (1248-1258) procházel klášter rozkvětem. Opat nechal sepsat *Vita Hroznatae*. Dbal o památku zakladatele Hroznaty.⁸⁵ Vita byla sepsána již ve 13. století, přibližně čtyřicet let od Hroznatova úmrtí. Od tohoto rukopisu se odvíjejí všechny domněnky o jeho životě.⁸⁶ Legenda je rozdělena do deseti chronologických kapitol popisujících Hroznatův život od narození až po jeho mučednickou smrt. Od dětství byl pod ochranou Pany Marie. Vždy se snažil chovat zbožně a ušlechtilé. Po tragickém úmrtí syna a manželky se rozhodl pro život v celibátu. V jeho životě se stala spousta zázraků a nakonec umírá mučednickou smrtí kvůli klášteru v Teplé. Vita je základním pramenem o životě Hroznaty a měla sloužit hlavně jako příklad zbožného života pro ostatní řeholníky. V epilogu legendy se nachází výzva k napodobování světce Hroznaty. Měl být vzorem pro současné řeholníky.⁸⁷

Největší škody ohledně hospodářství zaznamenal klášter během husitských válek a vlády Jiřího z Poděbrad. Teprve za vlády opata Zikmunda von Hausmanna (1459-1506) dosáhl klášter své původní slávy a rozkvětu. Bylo zde založeno 11 nových rybníků a v nedalekém okolí se začalo těžit stříbro. Opat Hausmann pocházel ze Saska. Byl velmi vzdělaný. Snažil se o obnovu budov, kostela a také o zlepšení řeholní kázně. Klášter založil knihvazačskou dílnu a právě zde se opisovaly a bohatě zdobily knihy.⁸⁸ Jeho pozornost byla směřována především na klášterní knihovnu. Počet knih vzrostl o 700 titulů. Je právem považován za zakladatele knihovny.⁸⁹ Byl nařčen z kacířství a odveden do vazby, což se stalo příležitostí pro okolní panstvo. Zaútočili na premonstrátský klášter a v roce 1467 byl celý klášter vypleněn. Současné zprávy uvádějí, že dne 30. května 1467 byl vypálen kostel Všech svatých, nic víc se ale nedozvíme. O požáru se zmiňuje především Schilling, Čermák a v neposlední řadě Karlík. Všichni byli známí analisté.⁹⁰

⁸⁵ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 15.

⁸⁶ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, str. 9.

⁸⁷ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 57.

⁸⁸ ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*, str. 9.

⁸⁹ ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*, str. 9.

⁹⁰ DOLISTA, K. *Tepelský klášter v pozdní gotice a renesanci*, str. 175-176.

V roce 1503 se v tepelském klášteře stal čin, který doposud neměl obdoby. Byla spáchána loupežná vražda z řad duchovních stavů. Tepelští profesorové Nikolaus, Georg z Lokte a Johann z Norinberka se domluvili, že oloupí klášterního úředníka. Úředník byl oloupen a několika ranami zabit dne 10. února. Tepelská kanonie se při vyšetřování zločinu obrátila až na generálního opata řádu v Prémontré. Nikolaus a Johann za svůj čin byli uvrženi do okovů a částečně zazděni pod knihovnou. Bratři jim skrze díru v knihovně nosili chléb máčený v pivu. Jejich smrtí nebylo umožnění hladem či zadušením v zazděné místnosti. Byl to doživotní žalář, při kterém vězni strádali především psychicky. Jejich ostatky pod knihovnou setrvali až do vlády opata Johanna Meusköniga. Opat vydal příkaz místo otevřít, přičemž byly nalezeny pozůstatky uvězněné v řetězech. Více informací není známo, až na vystavení řetězů v knihovně, které byly k vidění ještě za Schillingových dob. Není jasné z jakých zdrojů analisté čerpali. Popis celého zločinu je podložen dobovými opisy, ale samotné vyšetřování již ne. Absence jmen a dat v nás vyvolává pocit, že je to spíše určité převyprávění historiky.⁹¹

V pohusitském období byl nejpočetnějším premonstrátským klášteřem v Čechách. Několik století se řeholníci snažili pomáhat a udržovat život v jiných klášteřech. Všechny své existenční boje klášter vyhrál, i ty které vznikly díky chamtivosti mocných.⁹² Klášter Teplá byl velmi oblíben i u vyšší šlechty a českých králů. Vznikala spousta listin, kterými se snažili zachovat klášteru jeho majetek. Karel IV, Otec vlasti, klášter v Teplé nazýval svým druhým domovem a byl jeho častým návštěvníkem. Od 17. století je osud kláštera opět pohnutý. V roce 1611 klášter celý vyhořel. Zachoval se pouze kostel. Požár se stal zásadním podnětem k rekonstrukci kláštera. S prací se začalo o značnou dobu později, z důvodu, že přestavba byla finančně nákladná. O všech stavebních pracích nás informují stavební smlouvy. Známý analista Hacken Schmid se zmiňuje o faktu, že v roce 1611, kdy klášter vyhořel, byl připraven pouze stavební materiál. Způsob přestavby byl v jednání.⁹³

⁹¹ BÄUMLOVÁ, Michaela. *Případ neuvěřitelný, jakož i po staletí neslýchaný. Vražda spáchaná v tepelském klášteře roku 1503*. In: Sborník Muzea Karlovarského kraje 21/2013, str. 19-23.

⁹² TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*, str. 16.

⁹³ DOLISTA, K. *Tepelský klášter v pozdní gotice a renesanci*, str. 187-189.

V témže století se objevuje luterství, které se mezi lidmi i bratry šíří neřízenou rychlostí. Opat Jan Kurz (1535-1559), který je znám především díky škole, kterou založil pro klášterní dorost, a také díky založením morového špitálu v Teplé. Řeholníci Jan Mäuskönig (1559-1585), Matyáš Göhl (1585-1596) a Ondřej Ebersbach (1596-1629) se zasloužili o potlačení luterství a tím i o záchranu kláštera před zničením. V době třicetileté války (1618-1648) zasáhly klášter jak loupeživá vojska, tak i požáry. Hospodářství bylo rozvráceno, což mělo za následek vylidnění vesnic. Lepší časy pro klášter nastaly v až druhé polovině 17. století. Stal se centrem světské moci a postupem času všechny obyvatele obrátil na katolickou víru. České vesnice začaly být osidlovány německými sedláky a tím se germanizace kraje završila. Za opata Raymunda Wilferta II. se uskutečnila velká přestavba a to v letech 1690-1724, která se nesla v barokním slohu, kdy vnitřní zařízení kláštera pocházelo především z dílen pražských umělců. Další škody klášter utrpěl během Sedmileté války (1756-1762).

V premonstrátských kláštorech se rozvíjelo hlavně umění, vzdělávání, hudba, architektura či sochařství. Za opata Jeronýma Ambrože (1741-1767) byla zřízena stolice teologie, filozofie a začal se zvyšovat zájem o matematiku a fyziku. Opat nechal založit rozsáhlé minerální a fyzikální sbírky. Zasloužil se o vnitřní výzdobu kostela, která je velmi bohatá.⁹⁴ Tepelští premonstráti učili český a německý lid vzdělanosti. Začaly se zakládat první školy. Opat Kryštof hrabě Trautmannsdorf (1767-1789) se zasloužil o realizaci školské reformy a založil čtyřtřídní normální školu. Byl milovníkem hudby a pořádal v klášteře koncerty, které získaly oblibu i u nejvyšších kruhů společnosti. Zrušil nevolnictví, a to ještě dříve než byl vydán patent o jeho zrušení. Řeholní život v klášteře upadal. Sám opat se nezúčastňoval motliteb a mše sloužil pouze o svátcích. Staří k tomuto stylu života byli velmi skeptičtí. Vládla doba osvíceneckých idejí.⁹⁵ Císař Josef II. začal rušit všechny kláštery, ale díky opatu Trautmannsdorfovi se klášter v Teplé ubránil, a to z důvodu velmi vlivných známostí, které opat měl. V roce 1785 byl zrušen klášter v Chotěšově a o tři

⁹⁴ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*, str. 20.

⁹⁵ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 18.

roky později i klášter benediktinů v Kladrubech. Od 18. století má klášter několik poutních míst, o které se staral. Byla to poutní místa Pístov či Skoky u Žlutic.⁹⁶ Během 19. století přichází doba rozvoje kláštera, kdy místo osvícenství se do popředí dostává tzv. katolická restaurace.⁹⁷ Opat Chrysostom (1801-1812) byl jeden z bratrů, kteří usilovali o zrušení tepelského kláštera, ale následně své myšlení změnil a po čase se dokonce stal opatem.⁹⁸ Za jeho působení bylo v Plzni roku 1804 založeno filozofické lyceum. Členové kláštera vykonávali činnost profesorů. Velkým přínosem byl premonstrát Dr. František Josef Smetana. Snažil se o zdokonalování člověka českého a nebál se ani drsné kritiky. Kritizoval hlavně zanedbané školství. Důležité bylo seznamovat mladistvé se zemědělstvím, průmyslem či řemeslem. Zajímal se o studium cizích jazyků a to z důvodu, že je to jeden z prostředků, jak dosáhnout většího vědění.⁹⁹

V roce 1812 se konala volba nového opata. Mezi kandidáty byl M. Max, K. Reitenberger a A. David. Opatem se stal Karel K. Reitenberger. Stal se jednou z důležitých osobností kláštera. Dříve byl klášterním sekretářem. Právě v této funkci získal zkušenosti s celým provozem kláštera. V určitých záležitostech mu byla udělena i rozhodovací pravomoc. Letité zkušenosti mu zřejmě pomohly k získání funkce opata.¹⁰⁰ Opat Karel K. Reitenberger (1812-1827) se snažil o reformu celého řádu. Za největší zlo považoval K. K. Reitenberger zásah státu do života církve.¹⁰¹ Právě Reitenberger si začal uvědomovat, že polofeudální zemědělství není tak prosperující a snažil se prosadit moderní podnikání. Nákladným projektem se pro klášter stalo založení a budování Mariánských Lázní. Bylo nutné nechat vysušit půdu v blízkosti pramenů, musela se provést analýza vody, ale výsledkem bylo, že 6. listopadu roku 1818 se ustanovily Mariánské Lázně veřejnými lázněmi. Opat nechal v lázních vybudovat školu, nemocnici i lékárnu. Jenomže svoje úsilí prohrál a dostalo se mu jen výsměchu od rakouského dvora. Kvůli svému neústupnému

⁹⁶ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 22.

⁹⁷ ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPOKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*, str. 13.

⁹⁸ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 18.

⁹⁹ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*, str. 20.

¹⁰⁰ HOFFMAN, F. *Klášter Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*, str. 94-95.

¹⁰¹ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 19.

jednání měl spoustu odpůrců. Císař opata donutil k rezignaci. Byl poslán do vyhnanství do kláštera, který se nacházel v Innsbrucku, kde roku 1860 opat zemřel. Na jeho dílo navazovali jeho další nástupci. Z Mariánských Lázní se staly světoznámé lázně, které sloužily jako hlavní zdroj příjmů kláštera v Teplé. Klášter premonstrátů a také Mariánské Lázně jsou úzce spojeny s osobností J. W. Goethe, který navázal styky se samotným opatem K. Reitenbergerem. Při psaní svého díla *Faust* čerpal z poznatků, které získal při poznávání Mariánských Lázní a Teplé. Klášter navštívil dvakrát a věnoval řeholníkům sbírku nerostů z okolního prostředí.¹⁰²

Opat Dr. Adolf Koppmann (1828-1835) se zasloužil o stavbu nového lázeňského domu v Mariánských Lázních. Dokázal pro tepelskou knihovnu obstarat velmi obsáhlou sbírku literárních děl. Opat Melchior (1836-1842) navázal na práci opata Reitenbergra, nechal v Mariánských Lázních dostavit Tepelský dům a také kostel Panny Marie. Za nového opata Alfréda A. Clementsa (1887-1900) se u kláštera v Teplé vybudoval mlýn, hostinec, pivovar, několik hospodářských budov. Do celého areálu bylo zavedeno elektrické osvětlení. Klášter se dokonce podílel i na výstavbě železnice mezi Karlovými Vary a Mariánskými Lázněmi. Klášter se snažil starat o chod města, a proto byla zbudována nová kolonáda, kostel Nanebevzetí Panny Marie či Nové lázně. V roce 1892 nechal opat Clementsa zřídit v tepelském klášteře poštovní úřad.¹⁰³ Dalším opatem se stal Gilbert J. Helmer (1900-1944), za kterého probíhala především parková úprava kolem kláštera. Opat nechal vybudovat skleník a založit klášterní rybník a právě v této době získal klášter svou definitivní podobu.¹⁰⁴

Řeholníci dokázali být soběstační a to chtěli učit i své okolí.¹⁰⁵ Jejich nejdůležitější činností bylo rozvíjení vzdělanosti. Založili několik škol. Ve středověku v tepelském klášteře fungovala latinská škola a v 16. století bylo založeno domácí teologické gymnázium. V dalších letech měla škola takovou úroveň, že se zde vyučovaly všechny vědní obory kromě práva a medicíny.

¹⁰² HOFFMAN, F. *Klášter Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*, str. 106-107.

¹⁰³ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*, str. 21.

¹⁰⁴ ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPOKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*, str. 10-11.

¹⁰⁵ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*, str. 19.

Premonstráti působili řadu let i na gymnáziu v Plzni. Zakládali i přírodovědecké sbírky a také knihovnu. Během 18 a 19. století se knihovní sbírka podstatně rozšířila o všechny vědní obory. Důležitou činností byla i péče o chudé a nemocné. Již v 16. století opat Jan Kurz založil ve městě Teplá špitál a starobinec.¹⁰⁶ Rozvoj kláštera v Teplé byl razantně ukončen začátkem druhé světové války v roce 1939. V okolních městech se začaly budovat vojenské lazarety. Kraj zasáhla bída a obyvatelé trpěli hladem. Stali se závislími na potravinách, které dostávali od kláštera. V letech 1918-1938 byly Mariánské Lázně zestátněny a nacisté se snažili klášter v Teplé zkonfiskovat. Klášter tento nápor ustál, ale naopak byl zkonfiskován majetek Mariánských Lázní.

Do dějin kláštera se velmi černě zapsal i Adolf Hitler. Vzhledl chamtivým okem na odkaz kláštera. Za konfiskaci majetku kláštera chtěl pořídit Španělsku a Švédsku válečný materiál. Opat Hellmer se nacistům vzepřel a to za cenu své pověsti. Domluva mezi klášterem a stranou byla taková, že opat musel poskytnout prostory kláštera i přilehlého parku k vojenským účelům. V klášteře se zřídila porodnice pro svobodné nacistické matky. V blízkém okolí byl vybudován tábor pro zajatce a samotní řeholníci byli hlídáni gestapem. Nastal zákaz vyučování náboženství. Gestapo ustanovilo jednoho člena, který měl dohlížet na vše, co se v klášteře dělo. Sedm řeholníků bylo gestapem vězněno.¹⁰⁷ Klášter byl osvobozen americkou armádou a po nějaké době se zde usídlila československá armáda. V roce 1945 byli řeholníci smyšleně nařčeni stranou KSČ, že ukrývají vysílačky a zbraně. Byli obviněni z kolaborace s nacisty a uvězněni. Aby klášter nezanikl, bylo rozhodnuto, že klášter bude spravován řeholníky z ostatních premonstrátských řádů. V čele stanul převor Josef Heřman Tyl (1914-1993). Ten se snažil o obnovu duchovního života v klášteře a také zlepšit celkovou hospodářskou situaci.¹⁰⁸

Od roku 1948 byl zahájen komunistickou stranou boj proti církvi. Majetek kláštera byl znárodněn. Klášter obsadila Státní bezpečnost a všechny řeholníky zatkla. Z kláštera se stala kasárna a to až do roku 1978. Klášter byl od té doby

¹⁰⁶ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, str. 41 – 42.

¹⁰⁷ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*, str. 18.

¹⁰⁸ ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPOKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*, str. 13-14.

spravován krajským střediskem státní památkové péče. Rok 1990 byl zlomový z důvodu pádu komunismu a navrácení kláštera jeho původním majitelům. Opatem byl zvolen Josef Heřman Tyl a to ještě před listopadovou revolucí v roce 1988.¹⁰⁹ Po roce 1989 se tepelské kanonii otevírají nové možnosti. Postupně se řeholníci mohli začít vracet zpět do kraje Hroznaty. Nejdříve se několik bratrů scházelo na děkanství v Mariánských Lázních. V klášteře se začal obnovovat liturgický život. Bylo dovoleno sloužit mše. Poutní život se vzkřísil během slavností Zvěstování Páně v roce 1990. V tomto roce byl klášter navrácen právně jeho původním majitelům, tepelské kanonii. Správu oficiálně převzala 1. ledna 1991. Budovy však byly ve zrušeném stavu. Většina z nich byla rozpadlá. Postupně byla určitá část kláštera opravena. V rámci návštěvy západočeského kraje do kláštera zavítal i tehdejší prezident Václav Havel a několik ministrů a předních osobností. Začal se zvyšovat počet návštěvníků. V roce 1992 to bylo přes 60 000 turistů. V letech 1991-1992 se začaly konat náboženské výuky dětí. Ty v klášteře pobývaly přes celé prázdniny na čtrnáctidenních pobytech. Uskutečnilo se i setkání sdružení pro záchranu kláštera s názvem *Společenství přátel tepelské kanonie*.¹¹⁰

4.3 Klášter premonstrátek v Chotěšově

Svatý Norbert založil vedle mužských premonstrátských klášterů i ženskou větev premonstrátek, které se stejně jako muži chtěly více přiblížit Bohu. Dříve ženské kláštery byly přísně klauzurní. Oděv premonstrátských sester je tvořen bílým hábitem, škapulířem, bílým pásem a nedílnou součástí je také bílý či černý závoj. Kláštery premonstrátek se nacházely po celém světě. Jejich stopy nalezneme nejen v Evropě, ale také v Americe.

Historické prameny uvádějí, že již roku 1144 vzniká na českém území, v Doksanech první kanonie premonstrátských sester. Přišly sem sestry z porýnského Dunnwaldu. Druhý klášter v pořadí byl založen v Louňovicích pod Blaníkem v 12. století. Další kanonie vznikly v Nové Říši, Krakově nebo také v

¹⁰⁹ ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech* str. 13-14.

¹¹⁰ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášteř Teplá: minulost - současnost*, str. 54-56.

Pernegu.¹¹¹ Nejvýznamnějšími ženskými kláštery u nás byly zajisté Chotěšov a Doksany. Členky řádu většinou pocházely z významných rodů. V klášteře v Doksanech byla vychovávána například i svatá Anežka Česká.¹¹² Klášter v Chotěšově nikdy nedosáhl takové slávy jako klášter v Doksanech, ale patřil v regionu k velmi váženým institucím. Do řádu vstupovaly ženy z významných šlechtických rodů, jako byl například rod Gutštejnů.¹¹³ Ženský klášter v Chotěšově je neodmyslitelně spjat s klášterem premonstrátů v Teplé. Jeho ženským protějškem se stal klášter Chotěšov. Nachází se v Plzeňském kraji, přesněji v oblasti Domažlic.¹¹⁴ Je ve vzdálenosti 42 kilometrů od bratrů v Teplé. Ženské kanonie po zrušení podvojných klášterů musely být zakládány ve velké vzdálenosti od mužských.¹¹⁵ O jeho založení se rovněž zasloužil blahoslavený Hroznata pravděpodobně na začátku 13. století. Chotěšovské anály sice datují rok 1198 nebo 1210, ale nové výzkumy P. Kubína přicházejí s názorem, že založen byl nejspíše v roce 1200. První premonstrátské sestry byly do kláštera povolány z Doksan u Litoměřic, kde zbytek svého života také trávily dvě Hroznatovy sestry. Byla to Jitka a ctihodná Vojslava. Hroznata zakládá klášter v Chotěšově na přání své sestry Vojslavy.

V čele ženského kláštera stály převorky, ale i duchovní správci. Byli to většinou muži a nesli označení probošti. Ti však zde nepůsobili jako kněží strahovské kanonie, nýbrž tepelské. Jejich hlavní náplní práce bylo spravovat klášterní jmění a vykonávat duchovní správu. Probošti se snažili o osamostatnění. Dočkali se jej až roku 1738, kdy se jim dostalo titulů opatů. Vnitřní chod kláštera byl řízen abatyší či převorkou, která vždy byla volena ze členek daného konventu.¹¹⁶ Náplní sester bylo v první řadě vést duchovní spořádaný život. Věnovaly se i drobným manuálním pracím, zdobily roucha a předměty, které sloužily k bohoslužbám. Hroznata věnoval chotěšovskému

¹¹¹ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, str. 153-154.

¹¹² Rozhovor s premonstrátkami v televizi ČT1 [online]. [citace 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213629490-zasveceni/209562213000016-premonstratky>

¹¹³ HLINOMAZ, M. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 41-42.

¹¹⁴ HLINOMAZ, M. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 9-10.

¹¹⁵ KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*, str. 150.

¹¹⁶ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, str. 127.

klášteru dvaadvacet vesnic. V jeho stopách pak klášter obdaroval i Václav I. a Přemysl Otakar I. V roce 1272 bylo papežem Řehořem X. potvrzeno jmění Chotěšova. Klášter vlastnil město Dobřany a osmatřicet okolních vsí. Za vlády Karla IV. tento počet vzrostl dokonce na šestapadesát vsí a klášter zažíval rozkvět. Nejznámějším proboštem kláštera byl Sulek z Rýzmburka (1384 - 1412), který roku 1403 dosáhl práva nosit mitru pro chotětovské probošty. Významným se stal proto, že dokázal chotětovský klášter ochránit v dobách velkého politického napětí v zemi.¹¹⁷ Poté nastalo neklidné období, které klášteru přineslo plenění husitů, zástavu majetku, ale i snahu přestat být závislí na klášteru v Teplé. V roce 1421 se Chotěšov neubráníl husitskému přepadení v čele s Janem Žižkou, kterému klášter dokázal odolávat jen několik dní. Probošt nechal řeholnice odvést do Plzně, která se jako jedna z mála měst husitům ubránila. Husité před klášterem upálili v zabedněném sudu klášterního hejtmana, který až do poslední chvíle hájil práva kláštera. Dnes na tomto místě najdeme barokní morový sloup, má nám připomínat oběť, kterou hejtman přinesl. Klášter vlastnil řadu vsí a pozemků, které ale nebyl schopen spravovat. Prodělával krizi kvůli financím. Těch se jim nedostávalo a dluhy rostly. Z původního počtu deseti sester byly v roce 1579 zaznamenány už jenom dvě. Období rozkvětu však mělo teprve přijít.

Na konci 16. století se začala konsolidovat katolická víra. K roku 1618 se v Chotěšově nacházelo šestnáct sester. V roce 1642 bylo zaznamenáno dokonce třicet řeholnic. Klášter se postupem času vzpamatoval natolik, že již nemusel být ekonomicky závislý na klášteře premonstrátů v Teplé. Za probošta Dominika Peterky (1707 - 1737) a hlavního opata Kryštofa Schmiedla (1737 - 1761) se uskutečnila velmi nákladná přestavba kláštera. Což svědčilo o dobré hospodářské výkonnosti kláštera. Klášter získal dnešní podobu. Interiéry byly vyzdobeny freskami a velmi cenným mobiliářem. Doba úpadku chotětovského kláštera nastala v roce 1781. Císař Josef II. vydal dekret, ve kterém rozhodl, že Chotěšov musí přerušit vztahy s generálním řádem ve francouzském Prémontré. Nastalo rušení nepotřebných řeholních domů. V roce 1782 byl

¹¹⁷ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, str. 127.

klášter zrušen. Dne 18. března se v klášteře objevil hejtman celého Plzeňského kraje. Původně se každý domníval, že přijel oslavit opatův svátek. Pravda však byla taková, že přivezl zprávu o zrušení kláštera. Klášter byl zrušen 22. března 1782 z rozhodnutí císaře Josefa II. Řád v době zrušení čítal čtyřiačtyřicet sester. Poslední převorkou byla Benedikta Saitzová. V době rušení kláštera byl průměrný věk řeholnic 46 let. Nejstarší řeholnice se jmenovala sestra Agnes Nováková. Ta v klášteře strávila 55 let a naopak nejmladší členkou byla sestra Hermanna Bayerová, které bylo 26 let. Většinou členky řádu pocházely z městských vrstev. Hlavně ze západních a severních Čech. Byly to města Cheb, Stříbro, Karlovy Vary, Toužim, Chomutov. Některé pocházely přímo z města Chotěšov, či dokonce z oblasti Bavorska.¹¹⁸ Po zrušení kláštera bylo všechno cenné vybavení převezeno do kláštera v Teplé. Zde je ještě dnes možné vidět oltář svatého Theodora a také sochu svatého Václava. Řeholnice poté většinou v duchovní kariéře nepokračovaly. Vracely se zpět ke svým rodinám. Novým majitelem kláštera v Chotěšově se stal v roce 1822 kníže Karel Alexander Thurn-Taxis z Řezna, panství odkoupil v dražbě. Budova byla využívána spíše jako ubytovna pro zaměstnance správy panství. Kostel v klášteře byl uzavřen a v roce 1837 dokonce vyhořely jeho dvě věže. Nakonec byl do základů zbourán. Dne 12. června 1878 pronajala Helena Thurn-Taxis za symbolickou cenu prostory sestrám z řádu Navštívení Panny Marie, známým spíše jako selesiánky. Sestry otevřely pensionát pro výchovu dívek. Byla to škola pro dívky z bohatých rodin, která se je snažila vzdělávat především v cizích jazycích. Roku 1925 byl majetek nového majitele zkonfiskován. Stalo se tak na základě zákona o pozemkové reformě. Sestry selesiánky v roce 1937 koupily od Thurn-Taxise konvent i s přílehlými budovami. Během druhé světové války sloužil klášter jako starobinec. Byly zde ubytovány dívky, které pracovaly v muničních továrnách nacházejících se v okolí. Roku 1950 dochází k vystěhování sester. Kláštera se zmocnila Československá armáda, která zde zůstala až do roku 1973.¹¹⁹ Klášter byl armádou velmi vážně poničen. Škoda se odhaduje až na 1,5 miliardy korun. Od té doby byl klášter neobydlený. Dne 1.

¹¹⁸ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, str. 130-131.

¹¹⁹ Klášter Chotěšov [online]. [citace 2016-03-01]. Dostupné z: www.klasterchotesov.eu

ledna 1991 přešel celý klášter do majetku obce Chotěšov, avšak kvůli restitučnímu zákonu o navrácení majetku řádům byl klášter přesně za osm měsíců poté navrácen sestřím řádu Navštívení Panny Marie. V roce 2002 darovaly sestry všechny objekty obci Chotěšov a zahrady Biskupství plzeňskému. Obec Chotěšov se teď stará o údržbu kláštera a to pod dohledem Národního památkového ústavu v Plzni. Přátelé kláštera a také rodáci z Německa se snaží poskytnout nejrůznější druhy pomoci pro obnovení života kláštera. Bylo zde vytvořeno několik muzejních expozic pro návštěvníky.¹²⁰

Při zamýšlení nad tím, jestli premonstrátky stále naplňují odkaz svatého Norberta, jsem dospěla k názoru, že se stále snaží o vyzdvihování duchovního života a pomoci druhým, i když už ne v klášteře v Chotěšově. V dnešní době můžeme nejvíce premonstrátek najít v klášteře na Svatém Kopečku. Jejich hlavní úlohou je vést duchovní život. Vedlejší činnosti, které provozují, jsou práce na zahradách, pěstování rostlin a z nich následná výroba medikamentů. Dále připravují texty na bohoslužby. Sestry zastávají hlavní zpěvy při bohoslužbách a starají se o správný chod kláštera. Premonstrátky se snaží hlavně pomáhat trpícím lidem. V dnešní době většinou vyučují na školách. Pracují jako sestry v nemocnicích či v útulcích pro sirotky. Jejich hlavním heslem je být připravený ke každému dobrému dílu. Pomoc trpícím je pro ně jako pomoc Kristu, i on byl trpící. Hlavní prioritou je pomoc svým bližním. Nic jim není vlastní, vše je společné a důležité je žít společně.¹²¹

¹²⁰ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*, str. 219 – 227.

¹²¹ Rozhovor s premonstrátkami v televizi ČT1 [online]. [citace 2016-03-01]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213629490-zasveceni/209562213000016-premonstratky>

5. JOSEF HEŘMAN TYL (1914 - 1993)

Nejznámější osobností je pro řeholní řád premonstrátů již zmiňovaný blahoslavený Hroznata, ale po osobní návštěvě kláštera a prostudováním sekundární literatury je zde jedna osobnost, které bych chtěla věnovat větší pozornost. Za cíl si kladu na tomto vybraném představiteli premonstrátského řádu popsat jak jeho život tak i to, jaký odkaz po sobě zanechal. Byla to osobnost, která neměla nepřátel, až obdivuhodné se zdálo jeho vlastenectví a jeho dobrota vždy vedla k tomu, že dokázal všem odpouštět.

Český řeholní kněz se narodil 31. července 1914 jako syn rolníka v Cakově.¹²² Absolvoval studium na měšťanské škole v Náměstí na Hané. Úspěšně složil maturitní zkoušku na gymnáziu. Po dostudování se rozhodl vstoupit do řádu premonstrátů v Nové Říši. Zde nadále působil a byl jmenován novicmistrem řádu. Přijal řádové jméno Heřman Josef. V roce 1940 byl vysvěcen na kněze.¹²³ O rok později vydal knihu, která byla jeho první publikací. Nesla název O opatském chrámu sv. Petra a Pavla v Nové Říši. V roce 1942 přepadlo klášter v Nové Říši gestapo a řeholníci byli odvezeni do brněnských Kaunicových kolejí. Přepadení nám připomíná i pomník, který stojí před klášterem. Později byli řeholníci posláni do vyhlazovacího tábora v Osvětimi.

Nenávist vůči kněžím byla obrovská. Josef Heřman Tyl vzpomíná, jak se z něho stalo číslo 88436. Už v prvních dnech v táboře přišel o své blízké a známé. Kvůli fyzické neschopnosti byli posláni do plynu, nebo jim byl vstříknut jed do krve. Několikrát sám unikl smrti, když byl nemocný a jeho osud záležel na jeho zdravotní kartě. Když karta zůstala v rukou doktora, byl nemocným podán jed. Naštěstí se tak v jeho případě nestalo. Brodil se po kotníky v lidské krvi, když musel odnášet rozpitvaná těla spoluvězňů. Někde zde musel nastat zásadní zlom, že začal být Pánu Bohu vděčný za to peklo, ve kterém teď žije. Až teprve ve vazbě poznal a prožil existenci Boha. Za to mu nikdy nepřestane být vděčný. Když přišel konec války, nacházel se v Buchenwaldu. Po

¹²² TYL, Heřman Josef. *Psancem*, str. 206.

¹²³ HLINOMAZ, M, *Klášter premonstrátů Teplá*, str. 216.

osvobození v roce 1946 byl jmenován převorem v Teplé. Z důvodu podezření z kolaborace tepelských řeholníků, kteří čekali na odsun.¹²⁴

Po tomto strastiplném osudu by každý řekl, že to nejhorší již má za sebou. Opat Tyl nedlouho potom onemocněl tyfem. Za své zásluhy během boji proti nacistům dostal vyznamenání. Snažil se zachraňovat ty, kteří měli být popraveni. Poté pracoval na farnosti v Nové Říši. Ve stejné době sepsal i svou knihu *Klášter Teplá*. Jenomže dne 14. února 1950 přichází další rána. Opat Tyl byl nezákonně zatčen StB a odsouzen k trestu odnětí svobody na dobu 12 let. Byl vězněn v Praze, poté v Jáchymově, Valdicích a Leopoldově. Do 12. prosince 1958 byl ve věznici Mírov, odkud byl podmíněčně propuštěn. Vrátil se domů ke svým rodičům.

Stal se skladníkem v JZD. Od roku 1969 byl duchovním správcem v Mariánských Lázních. V šedesáti letech mu byl odebrán státní souhlas ke kněžskému působení. Obrátil se na prezidenta Gustava Husáka. Byli spoluvězni v Leopoldově. Zařídil mu ubytování na faře v Bítově, ale státní souhlas zpět nezískal. Prezident mu dne 7. června 1961 udělil milost a prominul všechny tresty. Teprve v roce 1987 mu bylo povoleno pomáhat v Olomouci u sv. Mořice. V roce 1989 se stal administrátorem v Teplé. Dne 19. září 1989 byl zvolen tepelským opatem.¹²⁵ Smrt opata Josefa Heřmana Tyla nastala 10. prosince 1993. Byl pohřben na tamním hřbitově v hábitu premonstrátského řádu a s mitrou na hlavě.¹²⁶ Dne 28. října 2002 byly jeho ostatky přeneseny na hřbitov v klášteře Teplá.¹²⁷ Opat Tyl byl považován za novodobého zakladatele kláštera v Teplé. Měl hodně společného s blahoslaveným Hroznatou. Bez jeho snažení by nejspíše klášter, jak ho dnes známe, neexistoval. Oba obětovali svůj život pro dobro věci. Hroznata přinesl svou oběť jako mučedník a Josef Heřman Tyl formou cesty plné utrpení.¹²⁸

¹²⁴ TYL, Heřman Josef. *Psancem*, str. 206.

¹²⁵ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 50.

¹²⁶ TYL, Heřman Josef. *Psancem*, str. 207.

¹²⁷ HLINOMAZ, M, *Klášter premonstrátů Teplá*, str. 216-217.

¹²⁸ TYL, Heřman Josef. *Psancem*, str. 6.

6. KNIHOVNA JAKO KULTURNÍ BOHATSTVÍ KLÁŠTERA TEPLÁ

Jednou z nejvíce impozantních částí, kterou v klášteře premonstrátů v Teplé nalezneme, je knihovna. Ta je zároveň druhou největší a také nejstarší premonstrátskou knihovnou v naší zemi. Nevznikla za sběratelským účelem. Sloužila spíše k liturgickým záměrům. Knihy se shromažďovaly dle potřeby kláštera. Nalezneme zde mnoho historických spisů celého kraje. Knihovna prožívala jak období vzestupu, tak i úpadku. I přes všechna drancování, která během let nastala, i přes požáry a morové epidemie, co proběhly a napáchaly velké škody, přesto všechno je klášterní knihovna plná cenných spisů, které jinde nenalezneme. Dnešní pracovníci knihovny navazují na práci dřívějších učenců, zpracovávají především knihy české. Jejich snaha je, aby se toho kulturní bohatství, které se střídalo po mnoho staletí, zpřístupnilo všem badatelům. O vzniku klášterní knihovny není nic známo. Nejstarší dochovaná písemná zmínka pochází z roku 1501. První spisy, které se do knihovny postupně dostávaly, zde byly právě již od založení samotného kláštera, většinou formou darů od spřátelených klášterů. Opatem Sigismundem (1458-1506) byly zbudovány nové prostory pro uskladnění knih. Pořídil i liturgické knihy pro klášterní kostel. Knihy byly dříve ukládány odlišným způsobem, než je tomu dnes. Vleže na policích, kdy štítky se signaturami byly lepené vždy na přední stranu vazby. V knihovně nalezneme i malířsky zdobené pergamenové rukopisy. Jsou zde i knihy tištěné, které byly opatřeny ochranným kováním a byly zhotovovány přímo v klášteře.¹²⁹

Vrcholu knihovna dosahuje ve druhé polovině 15. století. Zasloužil se o něj opat Zikmund Hausmann. Ten nechal pro klášter zhotovit mešní knihy. Jeho jméno najdeme na mnoha svazcích. Opat Hausmann věnoval spoustu času rozšiřování knihovního fondu, což svědčí o jeho oddané péči, kterou knihovně věnoval. Právem je považován za zakladatele tepelské klášterní knihovny.¹³⁰

¹²⁹ Klášter Teplá [online]. [citace 2016-03-01]. Dostupné z: www.klastertepla.cz/cz_index.html

¹³⁰ SCHMIDT, E.; VOGT, G. *Das Stift Tepl und die Prämonstratenser in Obermedlingen*, str. 77-78.

Ve druhé polovině 17. století přichází další důležité období. Byla to doba po bitvě na Bílé hoře. Konfiskace majetku se nevztahovala pouze na majetek českých vzdělanců, ale také na knihovny nekatolických majitelů. O tyto knihy se podělily hlavně klášterní knihovny. Proto je stále možné nalézt v knihách jména původních vlastníků. Je možné si povšimnout i přípisků na knihách, které hovoří o složitých cestách, než byly uloženy do klášterní knihovny. Papež Alexandr VII. zavedl ustanovení o zákazu vynášení knih. Knihy nesměly být vynášeny z kláštera, jinak hrozily přísné tresty. V roce 1716 papež Klement XI. ustanovení zrušil. Dovolil knihy vynášet do cel a na fary, aby bylo všem umožněno snadné studium. Podmínkou bylo, že za vypůjčenou knihu se musel v regálu nechat lísteček s označením chybějící knihy.¹³¹

Jako poslední významné období je třeba zmínit celé 19. století, z důvodu, že knihy učenců po jejich smrti a také knihy od spoluzakladatele Mariánských Lázní, kterým byl J. J. Nehr (1752-1820), přecházely do vlastnictví klášterní knihovny. Pro klášterní knihovnu se stal rok 1900 přelomovým. Začal zde působit opat doktor Gilbert Johann Helmer (1900-1944). Zasloužil se o realizaci některých nedokončených projektů svých předchůdců, především o výstavbu nového knihovního křídla. Na místě, kde dnes stojí knihovna, se původně nacházela kaple se vstupem na klášterní hřbitov. Nové křídlo se skládalo z kanceláří, pracoven, čítáren, velkého a malého sálu pro prezentace galerijních sbírek. Knihovna i muzeum se roku 1908 staly přístupné návštěvníkům. Knihovní fond čítal na 70 000 svazků. Opat Helmer přispěl kolekcí rukopisů a prvotisků. Knihovníkem se stal premonstrát Václav Vacek a poté Milo Nentwich. Opat Helmer se zasloužil o záchranu tepelského kláštera před zrušením a konfiskací muzea a knihovny ze strany nacistů. Sbírký kláštera však nemohly být chráněny věčně, což se po druhé světové válce projevilo „Akcí K“ roku 1950. Akce měla zamezit činnosti kanonie na celém našem území. Klášter díky tomu zažil násilné obsazení. Nastalo období devastace celého kláštera, objekt byl předán do správy československé armády. Od roku 1958 byly prostory knihovny částečně zpřístupněny veřejnosti v rámci

¹³¹ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, str. 153.

prohlídkové trasy. Současný stav knihovny je kvůli dlouholetému zanedbávání v ne příliš uspokojivém stavu, není možné využívat celý objekt. Mohl by být ohrožen stav sbírek kvůli klimatickým podmínkám, ale i přesto je knihovna přístupná veřejnosti. Slouží také k vědeckému a historickému bádání všem zájemcům.¹³² Knihovna obsahuje již přes 100 000 tisíc svazků, z toho zde najdeme 800 rukopisů premonstrátských učenců, ale i 249 starých vzácných kodexů. Nejstarším rukopisem knihovny je *Poenitentiale* z 9. století. Pro německý jazyk má hlavní význam rukopis s názvem *Kodex Teplensis* ze 14. století, jedná se o doslovný překlad Nového zákona do němčiny. Dále je zde 537 prvotisků, z toho čtyři prvotisky jsou dokonce české. Nejstarším dochovaným prvotisk pochází z roku 1470. Nejvýznamnější literární památkou je dozajista Legenda o blahoslaveném Hroznatovi. Největší množství spisů tvoří teologická literatura. Není však nouze narazit i na spisy vědecké. V knihovně najdeme knihy, které pojednávají o fyzice, astronomii, matematice, scholastické filozofii, jazykovědě, církevním právu či lékařství. Lékařské knihy obsahují plno spisů o balneologii. Dále je možné nalézt učebnice či slovníky nejrůznějších jazyků. Jsou zde uchovány učebnice profesorů plzeňského gymnázia. Ti se zasloužili o obrození města Plzně. Převážná část knih, které v knihovně nalezneme, jsou německého či latinského původu. Zvlášť je vyčleněn fond, kde jsou uchovávány i spisy české.¹³³ Důležitou část zastává i archiv. Je jednou z nejvýznamnějších řeholních institucí na našem území, díky uchování nejstarších listin. Knihy jsou uloženy v hlavním sále, ve kterém se nachází i dvě galerie. Skříňe v galeriích jsou zdobeny řezbářsky. Strop knihovny je pokryt freskou malíře Karla Krattnera.¹³⁴ Tepelský archiv utrpěl ztráty ale ne nijak zásadní ve srovnání se Strahovským klášteřem. Ten přišel o významné středověké listiny během husitských válek. Za jednu z nejdůležitějších písemných památek se dá pokládat Hroznatova závěť z března roku 1197. Považuje se za zakládací listinu klášteřa.¹³⁵

¹³² Klášter Teplá[online].[citace 2016-03-01]. Dostupné z: www.klastertepla.cz/cz_index.html

¹³³ SEIDL, Karel. *Historická knihovna Teplá – klášter*, str. 3 – 6.

¹³⁴ JANOŮŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 75.

¹³⁵ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, str. 171.

7. KLÁŠTER TEPLÁ V SOUČASNOSTI

Klášterní park se proměňoval spolu se stavebním vývojem kláštera. Parkové zahrady měly dříve spíše funkci užitkovou, především kvůli bylinkám a zelenině. V 17. století byla zahrada přístupná veřejnosti pouze z jedné části. Na jižní straně kláštera se nacházela bylinkářská zahrada. Taková podoba zahrady přetrvala až do roku 1903. Následovalo zboření barokní zdi kolem zahrady, byl vystaven nový skleník s domem pro zahradníka a vybudován rybník s přilehlým parkem. Park je veřejnosti přístupný od roku 1946 především zásluhou Josefa Heřmana Tyla. Dnešní podoba parku slouží pro fyzickou i duševní relaxaci.¹³⁶ V areálu kláštera se nachází naučná stezka, která vede kolem všech klášterních budov. Cestou je možné vidět přibližně deset naučných panelů, které nás seznámí se základními informacemi o premonstrátském řádu a minulosti kláštera, také se věnují problematice památkové ochrany. Každý panel je doplněn ověřovací otázkou, kdy odpověď najdeme na dalším pokračování cestou. Text je doplněn i o anglickou a německou verzi ve zkrácené podobě. Naučná stezka a klášterní park je veřejnosti přístupný od sedmi hodin ráno do devíti hodin večer.

Klášter spolupracuje převážně s Bavorskem, ale i s Horní Falcí. Klášter Teplá ožívá duchovním životem. Stejně jako tomu bylo v dobách minulých. Opět jsou zavedeny pravidelné nedělní mše. Knihovna je přístupná všem badatelům. V roce 2008 byl premonstrátský klášter prohlášen za národní kulturní památku, což výrazně přispělo k zájmu o duchovní dědictví kláštera. Kanonie v dnešní době spravuje farnosti v Teplé, Mnichově, Úterý, Ovesných Kladrubech a Mariánských Lázních. Areál je využíván i pro podnikatelské akce kongresového charakteru. Na místě, kde býval hospic, dnes najdeme hotel Klášter Teplá.¹³⁷ Od roku 1990 se v klášteře uskutečnila rozsáhlá obnova kanalizace. Opravovala se i střecha celého konventu, knihovny a prelatury. V místech, kde kdysi stávala lékárna, se vybuďovaly byty pro zaměstnance.¹³⁸

¹³⁶ Klášter Teplá [online]. [citace 2016-03-02]. Dostupné z: www.klastertepla.cz

¹³⁷ KAJLÍK, Vladimír. *Klášter Teplá & Mariánské Lázně: semper vivat*, str. 24-25.

¹³⁸ Klášter Teplá [online]. [citace 2016-03-01]. Dostupné z: www.klastertepla.cz

V rámci projektu Vzorová obnova NKP klášter premonstrátů Teplá, který probíhal v letech 2008-2015, byly provedeny historické průzkumy a připravila se projektová dokumentace. Hlavním objekty rekonstrukce se staly části konventu a prelatury. Dotace od Evropské unie činila přibližně 490 milionů korun. Hlavní záměr celé rekonstrukce byl, aby se prostory mohly využívat jako učebny a sály pro pořádání kulturních akcí, a díky tomu přinést rozvoj celému tepelskému regionu a hlavně klášteru. V červnu roku 2015 se klášter slavnostně otevřel.¹³⁹

V areálu celého kláštera se dnes pravidelně pořádají kulturní akce formou výstav a koncertů. Návštěvníkům jsou poskytovány historické prohlídky a přednášky, mezi novější prohlídkovou trasu patří *Život v barokním klášteře*. Návštěvník má možnost se během necelé hodiny seznámit s tím, jak premonstrátská komunita fungovala v době baroka. Trasa vede přes všechna podlaží budovy, kdy návštěvník má možnost nahlédnout i do opatova bytu. Dále si projdou Modrý sál, kapitulní místnost, křížovou chodbu konventu a suterén. Prohlídková trasa s názvem *Svět pod klášterem, podzemí konvent* je nejnovější prohlídka, kterou klášter poskytuje. Návštěvníci si mohou projít štolový systém z přelomu 17 a 18. století. Tento systém měl sloužit především k regulaci vlhkosti podmáčeného prostředí, na kterém byl klášter postaven. Měl také chránit klášter před zatopením. Prohlídka je fyzicky náročnější, kvůli stísněnému prostoru a proto je možné provázet skupinu pouze o počtu deseti osob. *Expozice archeologických nálezů* slouží k seznámení návštěvníků se stavebním vývojem celého kláštera. V letech 2010-2015 probíhal archeologický výzkum, který přinesl nové poznatky. Byl to největší výzkum svého druhu v České republice. Výstava je umístěna v prostorách, kde dříve byla sladovna, ledárna a sklad potravin. V současné době se připravuje nová poznávací trasa pod záštitou Hroznatovy akademie s názvem *Objevená minulost, středověký klášter*.¹⁴⁰

Klášter Teplá zřídil kulturně vzdělávací centrum, které nese název *Hroznatova akademie*. Jeho působnost je v prostorách jižního křídla kláštera. Najdeme zde komorní sál, hudební, grafické pracovny, studovny, keramickou

¹³⁹ Vzorová obnova NKP klášter premonstrátů Teplá – Tisková zpráva ze dne 20. 1. 2010 č. 1 [online]. [citace 2016-03-01] Dostupné z: www.klastertepla.cz/cz_index.html

¹⁴⁰ Klášter Teplá [online]. [citace 2016-01-02]. Dostupné z: www.klastertepla.cz

dílnu a duchovní učebnu. Snaží se poskytovat volnočasové aktivity pro veřejnost. V roce 1995 byl založen *Spolek přátel Kláštera Teplá*. Jeho hlavní snaha je přispět k obnově kláštera, ale také rozvíjet duchovní a kulturní život. Pokouší se sbližovat německé a české občany. Jsou pořádány kulturních akce. Spolek přátel má již přes dvě stě členů. Většina pochází z bývalých Sudet, ale i Francie, Velké Británie či dokonce Chile. Členský roční příspěvek činí patnáct euro. Vybraná suma slouží pro rekonstrukce staveb, které byly zdevastovány především československou armádou, která zde v dřívějších dobách našla své útočiště.¹⁴¹

7.1 Návštěva premonstrátů v klášteře Teplá 2016

Soukromý výzkum současného dění premonstrátského kláštera v Teplé proběhl formou osobní návštěvy dne 7. března 2016. Rozhovor mi byl poskytnut opatem Filipem Zdeňkem Lobkowiczem, Opraem. Nejvyšší představitel tepelské kanonie mě přivítal v sekretariátu, který se nachází v budově prelatury. V dnešní době má kanonie čtrnáct členů, ale v klášteře v Teplé žijí pouze čtyři včetně samotného opata. Jedná se o bratra Norberta, Vavřince a Augustýna. Jejich hlavní činností je pečovat o klášterní zahradu, starat se o chod celého kláštera, vykonávat funkci kostelníka a bratr Augustýn působí jako převor kostela. Náplní jejich dne je provádění chórových modliteb. Bratři jsou vázáni povinností modlit se pravidelně několikrát za den. Modlitba se skládá ze čtení Písma svatého, žalmů a proseb. V dnešní době se poutníci mohou účastnit sobotních mší, které jsou veřejné.¹⁴² S klášterem jsou spjati i zaměstnanci, ke kterým patří sekretářka, knihovnice, účetní, kuchař či údržbář. Nelze opomenout ani turistické průvodce. Rekonstrukce celého jižního křídla kláštera probíhala sedm let. V červnu roku 2015 se klášter slavnostně otevřel. Oslav se zúčastnil kromě opata Filipa Zdeňka Lobkowicze i kardinál Dominik Duka, biskup František Radkovský a ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová. Rekonstrukce části objektu proběhla úspěšně. Opat doufá, že díky značně

¹⁴¹ Klášter Teplá [online]. [citace 2016-01-02]. Dostupné z: www.klastertepla.cz

¹⁴² Klášter Teplá [online]. [citace 2016-01-02]. Dostupné z: www.klastertepla.cz

rozsáhlým opravám se do kláštera navrátí opět turistický a kulturní život, jako tomu bylo dříve. Již proběhl předvánoční koncert v Modrém sále, dále se v klášteře uskutečnilo předání vyznamenání nejlepším školám Karlovarského kraje. Momentálně se žádná větší rekonstrukce neplánuje. Část rozhovoru byla věnována i dřívějšímu opatu Josefu Heřmanu Tylovi. Po přečtení knihy *Psancem*, která je jeho autobiografií mě zajímalo, jaký přínos pro klášter tehdejší opat měl. Byla vyzdvihnuta jeho schopnost odpouštět a připomenut celý jeho životní příběh. Prošel si několika krušnými roky, které by jiné lidi nadosmrti psychicky poznamenaly. Josef Heřman Tyl se i přesto dokázal vzpamatovat z utrpení, které ho potkalo, a vrátil se zpět do běžného života. Snažil se poskytovat pomoc druhým. Dne 31. července 2014 uplynulo sto let od narození opata Josefa Heřmana Tyla. Kanonie premonstrátů v této souvislosti pořádala v srpnu téhož roku vzpomínkovou akci a v následujícím měsíci probíhala konference na téma: Církev za totality - lidé a místa.¹⁴³

¹⁴³Současný vývoj kláštera v Teplé. Rozhovor s tepelským opatem s Mgr. Filipem Zdeňkem Lobkowiczem, Opraem. Dne 7. 3. 2016, Teplá.

8. VLIV PREMONSTRÁTŮ NA ZÁPADNÍ ČECHY

Velký přínos je možné zaznamenat především v oblasti rozvoje školství a vědy. Je známo, že církev byla nositelem vzdělanosti. Od středověku byl důraz kladen především na univerzitní vzdělání. Existovala spousta klášterních škol, sloužily pro obecnou vzdělanost. Během 18. století měly důležitou úlohu v oblasti školství především tereziánské a i josefínské reformy. Snahou bylo podřídit školství státu. Reformy se staly přínosnými. Začaly vznikat elementární školy, jejich dělení bylo na školy triviální, normální a hlavní. Triviální školy se daly najít především na venkově. Normální školy byly především v německých zemských městech. Hlavní školy se nacházely ve městech. Vyučovaly se předměty jako zeměpis, dějepis, latinský jazyk či jazyk německý. Naopak vysoké školy reformami strádaly. Zavedlo se povinné vyučování v němčině, což zapříčinilo úbytek studentů.

Klášteř v Teplé se také podílel na šíření vzdělanosti. V klášteře premonstrátů se podporovalo vzdělání svých členů. Věnovali se především latině. Později se vědomosti začaly šířit i mimo zdi kláštera. Historicky prvním doloženým studentem se stal Jan z Žatce a to již v 15. století. Jemu je připisován dialog *Oráč z Čech*. Tento dialog je jedním z nejvýznamnějších děl německé literatury. Živil se jako notář, písař, nebo dokonce i jako správce latinské školy.¹⁴⁴ Tepelský opat Jan Kurz nechal zřídit v roce 1550 teologickou školu. Důvod pro zřízení školy byl, že tepelské společenství upadalo. V klášteře zbyl jen opat Kurz a farář. Po čase bylo přijato dvacet čtyři žáků, na jejichž vzdělávání byli povoláni bratři z kláštera svatého Vincence ve Vratislavi. Učiteli se stávali řeholníci, kteří měli postavení profesora. Škola se dělila na vyšší a nižší stupeň. Vyšším stupněm se myslelo gymnázium.¹⁴⁵ To sloužilo pro rozvoj vědomostí i pro žáky, kteří neměli v plánu vstupovat do řádu kláštera. Klášter se vždy snažil vychovávat především zbožné duchovní, ale zároveň občany, kteří

¹⁴⁴ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášteř Teplá: minulost - současnost*, str. 23.

¹⁴⁵ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášteř Teplá: minulost - současnost*, str. 24.

mohli být v životě něčím užiteční. Vyučovaly se předměty jako filozofie, církevní historie nebo teologie.¹⁴⁶

Studium lékařství přivedlo do kláštera Damiána Jiřího Březinu, který se stal lékárníkem. Více jak deset let pracoval jen jako praktikant v lékárně a později vstoupil do premonstrátského řádu. Odborníci v oboru si ho vážili a lidé z celého okolí se na něj obraceli, když bylo potřeba. Nástupcem lékárníka Březiny se stal Damián Schulz, který také později vstoupil do premonstrátského řádu. Tepelská lékárna existovala do roku 1945.¹⁴⁷ Díky Jeronýmovi Ambrosovi existovalo klášterní gymnázium se zaměřením na filozofii, matematiku a teologii. Tepelští řeholníci vyučovali i na plzeňském gymnáziu. Škola byla založena v roce 1776 a premonstráti ji roku 1804 převzali do své správy.¹⁴⁸ Důležitým opatem v oblasti rozvoje byl Trautmannsdorf. Jemu se podařilo zachovat chod kláštera během dob Josefa II. Roku 1773 byla opatem v Teplé založena normální vzorná škola. Za své zásluhy ohledně školství byl Marií Terezií jmenován inspektorem normálních škol. Snažil se o zlepšení morálky a praktické dovednosti učenců. Opat podporoval rozvoj i v oblasti astronomie, matematiky a lékařství. Premonstrát Martin Alois David byl významným astronomem, rektorem na pražské univerzitě a také ředitelem hvězdárny v Praze. Přispěl ke zdokonalení mapy Čech. Důležitým jménem je i Václav Jaroslav Vacek (1838–1878), který jako učitel bojoval za menšinovou školu v Teplé. Díky němu byla založena hudební škola, která se nachází v Mariánských Lázních. Byl považován za znalce gregoriánského chorálu. Jako skladatel se několikrát inspiroval tepelskou krajinou a samotným blahoslaveným Hroznatou.¹⁴⁹

Josef Vojtěch Sedláček byl pro premonstrátský řád vybrán během svých studií. Zasloužil se o pěstování češtiny a založení dvou škol v Plzni. Snažil se své vědecké a učitelské snahy poskytovat i veřejnosti. V tepelském klášteře se nadále vzdělával v oborech matematiky, fyziky, teologie a přírodovědy.

¹⁴⁶ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*, str. 44.

¹⁴⁷ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 24.

¹⁴⁸ HOFFMANN, F. *Klášter Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*, str. 100.

¹⁴⁹ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 29.

Připravoval se k práci učitele.¹⁵⁰ Nastoupil jako profesor matematiky na Filozofický ústav v Plzni. Sedláček se nabídl, že bude vyučovat češtinu, ke které byl veden již od mala. Český jazyk se začal vyučovat v roce 1817. O rok později vydává ódu „*Na Plzeň*“. Je v ní zdůrazněno, že dříve si Plzeňané svého jazyka vážili.¹⁵¹ Aby se čeština více povznesla, začal organizovat divadelní hry a představení. Snažil se o poskytnutí kvalitnějšího vzdělání dětem v Plzni. Dne 3. listopadu 1819 se otevřela první česká triviální škola. Sloužila pro děti z chudší vrstvy.¹⁵² Druhou školou se stala mateřská školka, která měla sloužit pro děti v předškolním věku. Opět se týkala hlavně nejchudších vrstev, když rodiče museli pracovat a o dítě se neměl kdo postarat. Fungovat začala v roce 1835.¹⁵³

Opat Chrysostom sepsal několik spisů z oblastí apologetiky či pedagogiky. V roce 1804 přešel do správy kláštera filozofický ústav a německé gymnázium v Plzni.¹⁵⁴ Tyto dvě instituce sídlily v budově, kde dnes najdeme Státní vědeckou knihovnu v Plzni.¹⁵⁵ Kolem roku 1800 zde působili profesori, kteří jsou spojeni s českým národním obrozením na Plzeňsku. Plzeň byla jedním z největších center německo - českého jazyka a to v celém 19. století. Plzeňský ústav se stal významným střediskem zbožnosti a vědy. Do té doby totiž neexistovaly žádné vědecké ústavy. Český jazyk se vyučoval pouze na triviálních školách. Na všech ostatních byla hlavním jazykem němčina. V Plzni bylo i německé státní gymnázium a i zde působilo mnoho tepelských řeholníků.¹⁵⁶ Po přenesení se do období Československa, je možné zaznamenat, že pro vývoj klášterního vzdělání to byla doba neklidná. Pro klášter nastala doba útlumu. V roce 1921 museli tepelští učitelé ukončit své závazky. Spadali pod státní správu Československa. Rozvoj školství je spojen s opaty, knihovníky ale i s osobnostmi, které dnes už upadly v zapomnění. Klášter Teplá vždy podporoval nadané studenty. Nebylo zásadní to, z jaké sociální vrstvy pocházeli. Tím umožňovali vzdělávání všem lidem, kteří o

¹⁵⁰ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*, str. 19.

¹⁵¹ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*, str. 47.

¹⁵² SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*, str. 80-82.

¹⁵³ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*, str. 108.

¹⁵⁴ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 25.

¹⁵⁵ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*, str. 71-72.

¹⁵⁶ HOFFMANN, F. *Klášter Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*, str. 100-102.

studium měli zájem. V roce 1990 byl klášter navrácen svým původním majitelům, tedy tepelské kanonii. Opět se objevila snaha vybudovat v klášteře vzdělávací centrum. V dnešní době se uskutečňuje setkávání dětí během prázdnin, kdy se účastní náboženské výuky. V klášteře funguje *Hroznatova akademie*. Klášter spolupracuje se salesiánským střediskem v Plzni. Pořádají se diskuze na témata jako je víra, smysl života a řeholníci se snaží pomoci mladým lidem najít jejich postavení v životě, což je v dnešní uspěchané době velmi důležité.

V pohraničí se klášter zasloužil i o zlepšení zemědělství, rybníkářství a lesnictví. Již čtyřicet let po smrti Hroznaty se klášter těšil nejen duchovnímu ale i hospodářskému rozvoji. Klášter v roce 1273 vlastnil 83 vsí. Až do pozemkové reformy v roce 1919 byl majetek kláštera velmi obsáhlý. V okolí kláštera nalezneme několik rybníků. Při cestě z kláštera směrem na místní nádraží si můžeme povšimnout rybníku Nový. Název Nový pochází z roku 1373. Takže rybníkářská tradice je opravdu letitá. Zachovala se listina podepsaná samotným králem Vladislavem II. o založení rybníka Regent, který se nachází u Chodové Plané.¹⁵⁷ Za opata Jana Mausköniga (1559–1585) se rozmohla těžba stříbra v širokém okolí města Teplá. Nejdříve se těžilo převážně u Mnichova. V pozdějších letech se našlo nové naleziště stříbra, v Dolním Kramolíně. Hospodářství určitou dobu vzkvétalo. Až do roku 1571, kdy tepelskou kanonii postihl požár, a o osm let později záplavy.¹⁵⁸

Premonstrátský řád byl znám i svou dobrosrdečností. Za opata Jana Kurze (1545-1559) se pořádaly hostiny pro chudé, především při vzpomínce na blahoslaveného Hroznatu. V den jeho úmrtí byli poutníci, kterých bývalo i více jak dva tisíce, pohoštění a obdarování určitou sumou peněz. Opat nechal ve městě Teplá založit špitál. Špitály se nacházely i v Úterý a v Mnichově. Klášter je každý rok zásoboval dřívím na zimu.¹⁵⁹

Největší přínos, který tepelský klášter mohl západním Čechám dát, bylo založení Mariánských Lázní. Od 17. století jsou zaznamenány spisy o využívání

¹⁵⁷ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost – současnost*, str. 29-30.

¹⁵⁸ SCHMIDT, E.; VOGT, G. *Das Stift Tepl und die Prämonstratenser in Obermedlingen*, str. 38-39.

¹⁵⁹ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost – současnost*, str. 31.

zdejších vod k ozdravným koupelím. Lékárník Damián Schulz se v roce 1747 pokoušel odpařovat vodu z Křížového pramene. Výsledný produkt prodával jako kvalitní projímadlo. Rozvoji Mariánských Lázní bránil dlouhou dobu Slavkovský horní úřad. Území bylo rezervováno pro těžbu dřeva. S městem je neodmyslitelně spjata jména doktora Josefa Nehra (1752-1820). Je považován za jednoho ze zakladatelů Mariánských Lázní. Zabýval se především chemickým složením pramenů a také tím, jaké mají léčebné účinky. Opatem se stal Karel Kašpar Reitenberger, který nadále podporoval růst lázní. Zahradní architekt Václav Skalník dokázal proměnit bažinaté okolí města na jednu z nejkrásnějších lázní ve světě. Opat Reitenberger měl mnoho odpůrců, dokonce samotný císař mu nařídil složit svůj úřad. I přes to je právoplatně považován za zakladatele Mariánských Lázní. Premonstráti zajišťují ve městě duchovní správu. Nejdříve působili v letech 1844-1848 v Úšovicích a poté v kostele Nanebevzetí Panny Marie přímo v Mariánských Lázních.¹⁶⁰

¹⁶⁰ JANOUŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*, str. 35-36.

9. ZÁVĚR

Práce si kladla za cíl zmapovat vznik a vývoj premonstrátského řádu. Jakým způsobem se řád dostal do Čech. Značná část byla věnována historii a současnému vývoji kláštera premonstrátů v Teplé. Měla za úkol především poukázat na skutečnost, že klášter premonstrátů v Teplé nešířil pouze duchovní rozvoj, ale byl také nositelem vzdělanosti pro celé západní Čechy. Celkový přínos byl zaznamenán především v oblasti hospodářství, školství a celkové vzdělanosti obyvatelstva. Záznam probíhal formou bádání v klášteře a prostudováním sekundární literatury.

První část práce je charakteristikou vzniku premonstrátského řádu na území města Prémontré ve Francii. Řád byl založen svatým Norbertem z Xantenu. Nastínil se i příchod premonstrátů do Čech. Největší pozornost je v následné samostatné kapitole věnována klášteru premonstrátů v Teplé. Podkapitoly se zabývají osobností blahoslaveného Hroznaty jakožto zakladatele kláštera a chronologickým vývojem kláštera. Není opomenuta ani ženská větev řádu v Chotěšově, kterou Hroznata založil se svou sestrou Vojslavou. Kvůli obsáhlosti dějin kláštera premonstrátů v Teplé nemohl být zpracován v této práci celý vývoj. Další část se týkala jedné významné osobnosti z premonstrátského řádu a samostatnou kapitolou se stala i tepelská knihovna. Kulturní a duchovní bohatství kláštera je obsáhle a mým úkolem bylo vyzdvihnout alespoň značnou část a poukázat na šíření vzdělanosti samotným premonstrátským řádem.

Druhá část byla zaměřena na současný vývoj kláštera a také na přínos řádu celému západočeskému kraji. Díky premonstrátskému opatovi Karlu Kašparu Reitenbergerovi se zrodu dočkaly Mariánské Lázně, které se staly významnými lázněmi. Město poskytlo plno pracovních příležitostí obyvatelům celého kraje. Pozornost byla věnována tomu, jaké kulturní a duchovnímu bohatství klášter v Teplé skrývá. Klášter nechal zřídit kulturní centrum s názvem *Hroznatova akademie*, které působí v jižním křídle kláštera. Jejich hlavní činností jsou volnočasové aktivity pro veřejnost. Projekt Vzorová obnova NKP klášter premonstrátů Teplá probíhal v letech 2008 - 2015. Současný vývoj

kláštera premonstrátů v Teplé se týká především prohlídkových tras s průvodcem a to po celém areálu. V nedávné době vznikla nová trasa zaměřená na štolový systém kláštera s názvem *Svět pod klášteřem*. Klášter zřídil kulturní a vzdělávací centrum s názvem *Hroznatova akademie* a usiluje o návrat duchovního života do celého objektu.

Je uváděn stručný vývoj hospodářství a školství, které premonstráti podporovali. S tím jsou zmíněny i významné osobnosti které se zasloužili o budování školství a výchovu nadaných žáků. Přínos pro školství a i vědu je zaručeně velký. Z analýzy všech materiálů to jasně vyplývá. Klášter Teplá se stal jedním z opěrných bodů vzdělanosti v celém západočeském kraji. Dále byla použita metoda osobního rozhovoru s premonstrátským opatem Mgr. Filipem Zdeňkem Lobkowiczem, Opraem. s kterým bylo vedeno téma ohledně historie kláštera a následné plány do budoucna. Hlavním zdrojem informací se stala kniha *Klášter premonstrátů Teplá* od Milana Hlinomaze. V knize je zmíněn i klášter premonstrátek v Chotěšově, který tvoří jednu podkapitulu práce. O blahoslaveném Hroznatovi se nejvíce informací dalo získat z odborné monografie Petra Kubína s názvem *Blahoslavený Hroznata, kritický životopis*.

Přínos práce spočívá v tom, že je zde zachycen celkový vývoj premonstrátského řádu od jeho úplných počátků přes jejich působení v Čechách s důrazem na klášter premonstrátů v Teplé. Jsou vyzdviženy důležité historické události kláštera jak v Teplé tak v Chotěšově, které oba nechal vybudovat blahoslavený Hroznata. Nezbývá než jen věřit v to, že se během let opraví poslední zchátralé části kláštera v Teplé, aby odkaz Hroznaty jakožto zakladatele kláštera mohl žít i nadále v 21. století.

10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ADAMAITIS, Zuzana a Michaela BÄUMLOVÁ. *Item plures et alios libros: knihy kláštera Teplá ve fondech Národní knihovny České republiky*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2009, 138 s. ISBN 978-80-7050-578-6.

ARDURA, Bernard a Karel DOLISTA. *Prémontrés en Bohème, Moravie et Slovaquie*. 1. vyd. V Praze: Karolinum, 1993, 61 s. ISBN 80-7066-768-0.

BÄUMLOVÁ, Michaela. *Případ neuvěřitelný, jakož i po staletí neslýchaný. Vražda spáchaná v tepelském klášteře roku 1503*. In: Sborník Muzea Karlovarského kraje 21/2013, s. 19-28. In: Sborník muzea Karlovarského kraje. ISBN: 978-80-85018-83-7, ISSN:1803-6066.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve českých zemí. II. díl, I. svazek, Řeholní kanovníci*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80 - 7277-086-1.

DOLISTA, Karel. *Tepelský klášter v pozdní gotice a renesanci*. In: *Minulostí Západočeského kraje, Sv. 5.*, Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967. SSN144206-5.

HLINOMAZ, Milan. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2009. ISBN 978-80-86829-46-3.

HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2003, 317 s. Malé karlovarské monografie. ISBN 80-239-0337-3.

HOFFMAN, František. *Klášter Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*. In: *Minulostí Západočeského kraje*. Sv. 36. Ústí nad Labem:Albis international,2001, s. 81-110. ISBN 80-86067-59-9

JANOŠEK, Hroznata František. *Klášter Teplá: minulost - současnost*. V Třebíči: Arca JiMfa, 1993. ISBN 80-85766-05-1.

JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991, 173 s. ISBN 8085245116.

KAJLÍK, Vladimír. *Klášter Teplá & Mariánské Lázně: semper vivat*. Vyd. 1. Mariánské Lázně: Městské muzeum Mariánské Lázně, 2009, 61 s. ISBN 978-80-903775-2-3.

KOULOVÁ, Milena. *Příběh rytíře Hroznaty*. 1. vyd. Třebíč: Arca JiMfa, 1997, 15 s. ISBN 80-85766-96-5.

KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*. Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2013, 193 s. ISBN 978-80-261-0250-2.

KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*. 1. vydání Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-418-X.

LAWRENCE, C. *Dějiny středověkého mnišství*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 80-85959-88-7.

PIŤHA, Petr. *Svatý Norbert*. Praha: Zvon, 1990. Světci desetiletí duchovní obnovy. ISBN 80-7113-202-0.

ŘEHÁK, Tadeáš Zdeněk a Jana CHALOUPOKOVÁ. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech: katalog výstavy archiválií, pořádané k 800. výročí*

založení kláštera. Teplá: Klášter premonstrátů v Teplé, 1994, 47 s. Hroznatova mísa.

SEIDL, Karel, RADECHOVSKÝ, Vladimír. *Historická knihovna Teplá - klášter*. 1. vyd. Praha: STN, 1965, 8, [1] s.

SCHMIDT, Erhard a Gilbert VOGT (eds.). *Das Stift Tepl und die Prämonstratenser in Obermedlingen*. 1. Aufl. Donauwörth: Ludwig Auer, 1993. ISBN 3-403-02385-0.

SPĚVÁČEK, Václav. *Plzeňský vlastenec Josef Vojtěch Sedláček, učitel českého obrození*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1958. ISBN neuvedeno.

TYL, Heřman Josef. *Psancem*. 1. vyd. Třebíč: Arca JiMfa, 1995, 215, [6] s. příl. Hroznatova mísa. ISBN 80-85766-62-0.

TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*. Vydání první. Klášter Teplá u Mariánských Lázní: [b. n.], 1947, 86-[I] s.

VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 782 s. ISBN 80-85983-17-6.

WOZASEK, Baetholomaeus, *Der Hl. Norbert: Stifter d. Prämonstratenser-Ordens u. Erzbischof v. Magdeburg*, Eichinger, 1914, 318 s.

Elektronické zdroje

Klášter Teplá [online]. [citace 2016-03-01].

Dostupné z: www.klastertepla.cz

Klášter Strahov [online]. [citace 2016-03-01].

Dostupné z: www.premostrati.org

Klášter Chotěšov [online]. [citace 2016-03-01].

Dostupné z: www.klasterchotesov.eu

Rozhovor s premonstrátkami v televizi ČT1 [online]. [citace 2016-03-01].

Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213629490zasveceni/209562213000016-premonstratky>

Osobní rozhovor

Současný vývoj kláštera v Teplé. Rozhovor s tepelským opatem s Mgr. Filipem Zdeňkem Lobkowiczem, Opraem. Dne 7. 3. 2016, Teplá.

11. RESUMÉ

The qualification thesis is mostly about the Premonstrate Order in Czech with emphasis to the historical progress and the present situation of the Monastery in Teplá. The aim is to show various aspects, through which the monastery has contributed to the spiritual and cultural development in the area of western Bohemia. Besides the spiritual, cultural and economical activities, the Premonstrates from Teplá have also participated in spreading knowledge and education. The beginning of my work is mostly focusing on the establishment of the Premonstrate order itself. The founder of this order was Saint Norbert from Xanten. The arrival of the Premostrates to Bohemia brought with itself also the establishment of new Monasteries. The order has suffered some considerable losses during the Husit Wars, when it lost almost all of its monasteries. The renovation of those unfortunately didn't happen till the recatolization of the protestant areas in the sixteenth century.

The most attention in my work is getting the Monastery in Teplá itself. The subchapters follow up on the history of monastery, since its foundation by the blessed Hroznata, to actual present time. Naturally the times were hard and the monastery went through some ups and downs. Hroznata was also the founder of the womens monastery in Chotěšov. The library, to which I have dedicated a full chapter contains over 100 000 books and belongs to the largest in the country. Other secluded part is focused on yet another important person of the Premonstrate order, which was Josef Heřman Tyl. The present development of the monastery is also enriched by the personal interview with the Monsigneur Filip Zdeněk Lobkowitz, Opra. In 2008 the monastery has become a part of the National inheritance. The monastery has spiritually and culturally contributed for over 800 years. A great credit has been recorded specially in the education department. The premonstrates from Teplá have taught at Pilsen gymnasiums and always supported gifted students. However, the largest contribution the premonstrate order could ever give to Czech was the establishment of Marienbad by abbot Charles K. Reitenberger.

12. PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Obrázek č. 1: Klášter Teplá

Obrázek č. 2: Spolufinancování projektu obnovy Kláštera premonstrátů Teplá

Obrázek č. 3: Pohled z klášterního parku

Obrázek č. 4: Znak tepelského kláštera

Obrázek č. 5: Pravděpodobná podoba blahoslaveného Hroznaty

Obrázek č. 6: Socha zakladatele Mariánských Lázní, opat Karel K. Reitenberger

Obrázek č. 1

Klášter Teplá. Foto autor, 2015.

Obrázek č. 2

Spolufinancování projektu obnovy Kláštera premonstrátů Teplá. Foto autor, 2015.

Obrázek č. 3

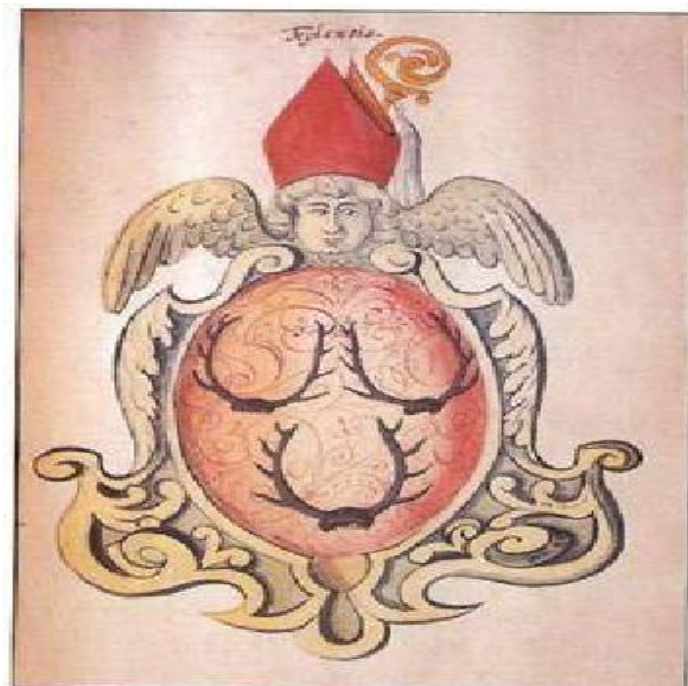
Pohled z klášterního parku, Foto autor, 2015.

Obrázek č. 4

Znak tepelského kláštera

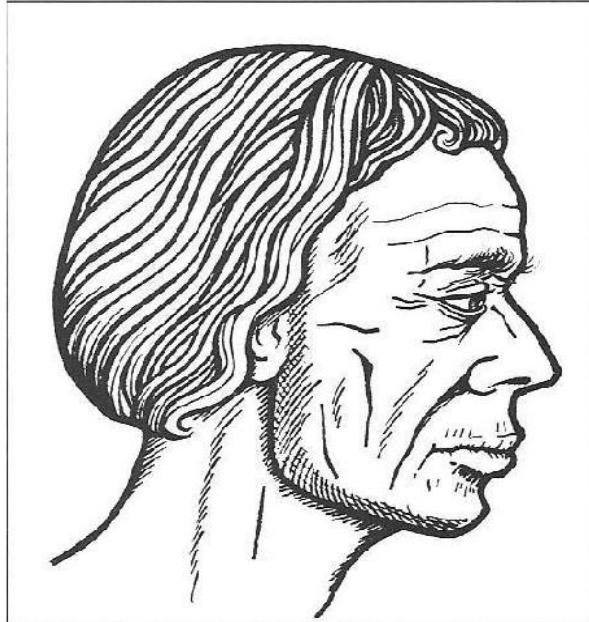
Dostupné z: <http://hroznata.namiste.cz/index.php?page=prilohy>

Obrázek č. 5

Pravděpodobná podoba blahoslaveného Hroznaty

Dostupné z: <http://hroznata.namiste.cz/index.php?page=prilohy>

Obrázek č. 6

Socha zakladatele Mariánských Lázní, opat Karel Kašpar Reitenberger, Foto autor, 2015.

